

Uloga pedagoga u kulturi profesionalnog usmjeravanja učenika

Ljubić, Lucijana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:803819>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Dvopredmetni diplomski studij njemačkog jezika i književnosti i pedagogije

Lucijana Ljubić

**ULOGA PEDAGOGA U KULTURI PROFESIONALNOG
USMJERAVANJA UČENIKA**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za pedagogiju

Dvopredmetni diplomski studij njemačkog jezika i književnosti i pedagogije

Lucijana Ljubić

**ULOGA PEDAGOGA U KULTURI PROFESIONALNOG
USMJERAVANJA UČENIKA**

Diplomski rad

Područje Društvenih znanosti, polje Pedagogija, grana Školska pedagogija

Mentor: prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023.

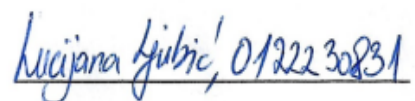
IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisala, da je rad nastao samostalnim istraživanjem zadane teme, da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova koji nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni, da je u radu odgovorno primijenjena suvremena tehnologija, odnosno da rad nije autorstvo umjetne inteligencije, što pokazuje i bibliografija upotrijebljena tijekom obrade teme.

Svjesna sam da je predaja seminarskog, završnog ili diplomskog rada čiji je sadržaj djelo drugog studenta, treće osobe ili umjetne inteligencije, prepisivanje većeg dijela ili cijelog seminarskog, završnog ili diplomskog rada teška povreda studentskih obveza i etičkih načela znanstvene čestitosti, koja podliježe stegovnoj odgovornosti i, posljedično, sankcijama.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 25.9.2023.

Lucijana Ljubić, 0122230231

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Uvod.....	1
I. TEORIJSKA POLAZIŠTA	2
1. Pedagogija i pedagoško djelovanje	2
1.1. Pedagog u odgojno-obrazovnom sustavu	4
2. Kompetencije i spektar djelovanja pedagoga	6
2.2. Profesionalno usmjeravanje učenika kao dio pedagoškog djelovanja	8
3. Odabir zanimanja i odgojno-obrazovnih programa	10
3.1. Razine profesionalnog usmjeravanja učenika	12
3.2. Čimbenici organizacije i provedbe profesionalnog usmjeravanja učenika.....	13
3.3. Uredbe o profesionalnom usmjeravanju učenika u Republici Hrvatskoj	15
4. Angažiranost učenika u procesu profesionalnog usmjeravanja.....	19
II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	20
1. Cilj istraživanja	20
2. Zadaće istraživanja	20
3. Problemska pitanja	20
4. Uzorak	21
5. Metoda i tehnika istraživanja.....	22
III. EKSPERIMENTALNI DIO	23
1. Interpretacija rezultata istraživanja.....	23
2. Rasprava	48
Zaključak	55
Popis literature	58
The role of pedagogues in the culture of professional guidance of students	62
Prilozi.....	63

Sažetak

Profesionalno usmjeravanje je postupak informiranja i savjetovanja osoba kojima je potrebna pomoć prilikom odabira zanimanja. Pedagozi, psiholozi, razrednici i vanjski suradnici provode te procese, a oni su u pedagoškom smislu neizostavni dijelovi i područje rada pedagoga. Cilj profesionalnog usmjeravanja učenika ogleda se u tome da oni usklade svoje želje i mogućnosti za izvršavanje određenog zanimanja. Uglavnom se profesionalno usmjeravanje provodi s učenicima završnih razreda osnovnih i srednjih škola, u posebnim uvjetima unutar škole i uz timsku pomoć vanjskih institucija. Cilj istraživanja u ovom radu je ispitati načine provođenja, izazove i postupke profesionalnog usmjeravanja učenika i ulogu pedagoga u tom procesu. Analiza rezultata pokazuje kako su pedagozi, s obzirom na ostala područja rada vrlo predani u provođenju aktivnosti unutar profesionalnog informiranja učenika završnih razreda. S druge strane djelatnici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje se najviše bave usmjeravanjem učenika s poteškoćama i u suradnji sa školama daju preporuke o upisnim politikama provodeći protokole olakšavanja pristupa tržištu rada učenicima s poteškoćama. Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri se pretežno bavi neodlučnim učenicima koji su često nedovoljno informirani o specifičnostima pojedinih zanimanja. Pedagoška praksa profesionalnog usmjeravanja je s obzirom na planove i programe pedagoga i razrednika ponekad vrlo izazovna jer u nekim situacijama moraju sugerirati učenicima da pojedina zanimanja nisu dugoročna garancija za zaposlenje. Stoga je važan zadatak djelatnosti profesionalnog usmjeravanja razvijanje samostalnosti i odgovornosti u donošenju odluka. Dodatni razvoj programa profesionalnog usmjeravanja bio bi vrlo koristan, kao i što češća usavršavanja ili provedba specijalizacija djelatnika koji provode aktivnosti u područjima profesionalnog usavršavanja. Raniji početak aktivnosti s učenicima imao bi veći uspjeh i bio bi od velike koristi u efektivnom profesionalnom usmjeravanju.

Ključne riječi: informiranje, obrazovanje, osposobljavanje, planiranje, rad, savjetovanje

Uvod

Hrvatski zavod za zapošljavanje na službenoj stranici definira profesionalno usmjeravanje kao informativni i savjetodavni postupak u kojemu različite instance daju informacije učenicima završnih razreda osnovnih i srednjih škola o tome koja bi zanimanja potencijalno u bližoj i daljoj budućnosti bila poželjna za njihov karakter, s kojim zvanjem bi najsigurnije konkurirali na tržištu rada te se zaposlili i privređivali. Subjekti i čimbenici koje obuhvaća ovaj proces u odgojno-obrazovnom radu su pedagozi, razrednici, djelatnici Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje te različite agencije i centri koje se kao vanjski čimbenici bave ovom tematikom¹.

U ovome pisanome radu bit će opisan i analiziran rad pedagoga i razrednika u osnovnim i srednjim školama, djelatnika Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje te djelatnika Centra za informiranje i savjetovanje o karijeri (skraćeno: CISOK). Razlog obuhvaćanja ovih instanci jest stjecanje uvida u rad navedenih djelatnika i pregled suvremene praktične situacije profesionalnog usmjeravanja učenika iz njihovih perspektiva i osobnih iskustava. Često su propisi i teorijska polazišta u raskoraku s resursima i mogućnostima organizacije i provedbe sustavnog procesa profesionalnog usmjeravanja učenika. Mnogo je izazova s kojima se susreću subjekti koji su uključeni u ove procese.

U prvom dijelu ovoga rada bit će predstavljen teorijski okvir temeljen na pedagoškoj literaturi, dokumentima sa smjernicama za optimalan rad koje struka propisuje za uspješno i efikasno usmjeravanje učenika za daljnje obrazovanje ili tržište rada. U drugom poglavlju prikazuje se metodologija istraživanja. Dok se u trećem dijelu interpretiraju rezultati provedenog istraživanja koje je provedeno metodom anonimnog intervjua i tehnikom ciljanog odabira ispitanika. Sudionici istraživanja su pedagozi u osnovnoj i srednjoj školi, razrednici u osnovnoj i u srednjim školama te djelatnici CISOK-a i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Nakon metodološkog dijela i prikupljenih informacija od ispitanika analiziraju se odgovori na postavljena pitanja u intervjuima i donosi se rasprava o istima. Cjelokupna problematika će biti zaokružena osvrćući se na inozemnu literaturu i načine na koji bi bilo moguće poboljšati hrvatsku praksu u organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja učenika.

¹ Hrvatski zavod za zapošljavanje (bez dat.). Profesionalno usmjeravanje učenika završnih razreda osnovne i srednje škole. Dostupno na: <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/profesionalno-usmjeravanje-ucenika-završnih-razreda>, zadnja posjeta 25.7.2023

I. TEORIJSKA POLAZIŠTA

1. Pedagogija i pedagoško djelovanje

Pedagogija je znanost o odgoju kako se najkraćom definicijom može izreći njezino područje bavljenja dugi niz stoljeća. Odgoj je proces koji traje cijeli život, čovjek uči od svojih najranijih godina spoznavanjem svijeta pa sve do poznijih godina u kojima prednost zauzima mudrost. Nadograđivanjem iskustava čovjek nikada ne prestaje biti učenik tijekom života. Tijekom povijesti su se mijenjale mnoge pedagoške odrednice i definicije pojma odgoj i kakav bi on trebao biti, ali polazište odgojne djelatnosti je uvijek isto – čovjek. Poukama i podacima iz prošlosti i sudjelovanjem u suvremenim životnim prilikama čovjek svjedoči promjenama u odgojnim paradigmatima, načinima i perspektivama provođenja odgojno-obrazovnih procesa i pogleda na potrebe odgojenika. Stoga Ćatić i Stevanović (2003: 5-7) pišu o promjenama u odgoju kao osposobljavanju čovjeka za život. Uspoređuje stariju odgojnu paradigmatu koja počiva na tome da odgajatelj treba odgojenika nečemu poučiti, kako bi ovaj mogao to ponoviti ili imitirati to što je naučio, sa suvremenom paradigmatom koja počiva na tome da odgajatelj treba odgojenika poučavati, a faza eventualne imitacije se zamjenjuje fazom osamostaljenja odgojenika pri čemu se poštuje njegov integritet i sloboda pri odabiru vlastitoga puta. Odgojenika treba poučiti da sam sebe uputi na učenje, razvoj, napredak i postizanje uspjeha vlastitim radom. Pedagogija u ovome smislu pomaže čovjeku da razvija svoju stvaralačku ličnost. Stoga je potrebno upoznati čovjeka i izvana i iznutra (Ćatić i Stevanović, 2003). Kako je izazov, tako je i privilegija pedagoške znanosti i djelatnosti uklopiti se u mnoge djelatnosti pa je ispravna tvrdnja da je pedagogija kao znanost o odgoju, a samim time i o razvoju čovjeka, legitiman dio svake druge djelatnosti koja se bavi čovjekom i u kojoj djeluje čovjek. Upoznavanje čovjeka na fizičkoj i psihološkoj osnovi je izvor odgojnog djelovanja kako bi se mogao što bolje i efikasnije pratiti čovjekov potencijal i čovjekove mogućnosti te kako bi se u skladu s tim mogućnostima i njegovom osobnošću iz odgojnog djelovanja iscrpilo najbolje i najviše. Kako odgoj nikada ne završava, nego samo prelazi iz jednog oblika u drugi te iz jedne faze u drugu, važno je osvijestiti da je odgoj proces individualizacije i socijalizacije čovjeka. U procesu individualizacije čovjek treba oblikovati svoju osobnost i jedinstvenost u odnosu na druge, a u procesu socijalizacije čovjek se prilagođava društvu, društvenim normama i postaje dijelom toga društva (Ćatić i Stevanović, 2003). Iz toga je jasno da je odgoj vezan uz kontekst u kojemu se čovjek nalazi. Važno je u pedagošku djelatnost ugraditi i saznanja iz antropologije,

ekologije, sociologije, povijesti, ergologije², viktimologije³, medicine, područja kulture, glazbe, prirodoslovnih djelatnosti, ekonomije i mnogih drugih (Ćatić i Stevanović, 2003: 7-12). Pedagogija se obzirom na područja koja obuhvaća i kojima se bavi u svojoj znanosti grana i dijeli na stručna područja u kojima može biti čovjeku učinkovita. Sukladno tematici ovoga pisanoga rada, područje školske pedagogije bit će u fokusu njegova interesa jer je profesionalno usmjeravanje dio djelatnosti školskoga pedagoga i u opisu poslova pedagoga i razrednika.

S novijim vremenom i humanističkim pogledom na čovjeka, pedagogija se postupno odvajala od pragmatično psihološke metodologije i naukovanja i nastoji prevagnuti na oblikovanje cjelovitog čovjeka i odgajanje, a ne parcijalno ispitivanje mentalnoga sklopa (Ćatić i Stevanović, 2003: 15-23). Gudjons se (1994.) u knjizi *Pedagogija: temeljna znanja* dotiče razdoblja u kojem djeca bivaju uključena u procese odgoja u odgojno-obrazovnim institucijama, poglavito školama. Svako učenje u svojoj biti ima didaktičke odrednice koje definiraju cilj i svrhu samoga učenja. „Didaktika (prema grčkom izrazu *didaktiké téchnē*) u doslovnom prijevodu znači umijeće poučavanja“ (Gudjons, 1993/1994: 185). Subjekti koji su u odgojno-obrazovnom sustavu zaduženi za prenošenje znanja trebaju sadržaj poučavanja strukturirati i prenijeti ga učenicima tako da osnove toga znanja koje dobiju budu okosnicom primjene naučenoga u životu i u praksi. Učenike treba učiti da budu aktivni sudionici u svome učenju i da ne uzimaju znanje kao gotov proizvod, nego kao osnovu za vlastiti daljnji razvoj i ophođenje prema sebi, drugima i životnim okolnostima. Didaktika polazi u organizaciji i provedbi odgojno-obrazovnoga djelovanja od kompetencija, autonomije i solidarnosti (Schulz, 1981, prema Gudjons, 1993/1994: 191). Ciljevi odgojnog djelovanja ukazuju na razvijanje kompetencija za samostalnost i autonomno djelovanje. Solidarnost se povezuje s razvijanjem dobrog ophođenja i tolerancije prema drugima, tj. prihvaćanje njihovih kompetencija i autonomije onakvih kakve imamo i sami (Gudjons, 1993/1994: 191, 192). S jedne strane, škola je društvena institucija, a s druge strane se u sustavu škole treba razviti pojedinac autonomijom i otvorenošću prema izgradnji osobnosti sukladno afinitetima i potrebama. Iz navedenoga se može zaključiti kako je sustav školovanja na sebi svojstven način opkoljen individualizmom i socijalnim normama čiji sukobi interesa nerijetko mogu biti prepreka u nastojanju kvalitetnog organiziranja i provedbe odgojno-obrazovnoga djelovanja (Gudjons, 1993/1994: 208-210).

² Ergologija je „znanost koja uči o radu, istražuje kako čovjek utječe na rad, stvara proizvode, a istovremeno i kako rezultati toga rada utječu na čovjeka“ (Ćatić i Stevanović, 2003: 11).

³ Viktimologija je znanost koja „proučava žrtve, kako se postaje žrtva i koje su moguće mjere da do njih ne dođe“ (Ćatić i Stevanović, 2003: 11).

1.1. Pedagog u odgojno-obrazovnom sustavu

Nastavnici su nositelji poučavanja u odgojno-obrazovnom sustavu i oni prenose znanja iz svojih predmetnih područja na učenike, ali i stručni suradnik pedagog zauzima važnu uloga u procesu i organizaciji provedbe odgojno-obrazovnog djelovanja u kontekstu škole kao institucije. Pedagog kao stručna osoba je kompetentan svojim znanjima sudjelovati u planiranju i organizaciji nastave usmjerene na učenika. Usmjerenost na učenika postiže se pažljivim odabirom metoda i strategija poučavanja, koja pedagog može sugerirati u svome savjetodavnom radu i u neposrednoj suradnji s nastavnicima. Za uspješnu nastavu pa samim time i za uspješno poučavanje i osposobljavanje učenika, od planiranja odgojno-obrazovnog procesa do evaluacije kao završne etape, važno je svaku od njih protokolirati i predvidjeti primarne aspekte i alternative što se postiže kurikularnom djelatnošću (Gudjons, 1993/1994: 198). Takvo shvaćanje uloge pedagoga proizlazi iz podjele područja rada pedagoga u školi, koja je Jurić (2004) u *Metodici rada školskog pedagoga* podijelio na planiranje i programiranje odgojno-obrazovnog procesa, neposredno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s učenicima, roditeljima, nastavnicima i svim dionicima škole, vlastito stručno usavršavanje te praćenje usavršavanja nastavnika, uključivanje u projekte i provođenje istih te vrednovanje odgojno-obrazovnog procesa, analize odgojno-obrazovnog rada, kao i bibliotečno-informacijske i dokumentacijske djelatnosti. Nastavno na potonje, time je na određeni način propisana obaveza pedagoga da sudjeluje u kreiranju kurikuluma. Pisanje kurikuluma je nastavni, ali i pedagoški proces jer obuhvaća redovnu nastavu i teme čijom obradom učenici stječu opće i kulturno znanje koje obogaćuje njihov osobni i društveni život na svim razinama. Za ovaj drugi dio zaslužan je ponajviše pedagog jer se sveobuhvatnom obradom tema iz svakodnevice i praktičnih aktivnosti učenici uvježbavaju odgovornom i plemenitom ponašanjem i ophođenju prema sebi, drugima te svim živim i neživim subjektima i objektima na svijetu. Za razvoj uspješnog kurikuluma važno je zadovoljiti sljedeće kriterije: jasni, racionalni kriteriji za donošenje odluka u nastavnim procesima, jasno određivanje kvalifikacija koje će se steći odabiranjem sadržaja, znanstveno utemeljen društveni konsenzus i definirani načini ostvarenja ciljeva u nastavnom procesu. Kurikulumom se određuju problemska uporišta koja će se proučavati, strukturiraju se nastavni sadržaji, organizira se nastavni proces, ostvaruju se planovi u nastavnom procesu, evaluira se poučeno i naučeno (Gudjons, 1993/1994: 198, 199). Suvremenska težnja odgojno-obrazovnog sustava je osamostaljivanje učenika i poučavanje za život. Može se zaključiti da je uloga škole u životu učenika da ga uputi na samostalnost u donošenju odluka, spremnost na suočavanje sa

životnim izazovima i sposobnost rada, privređivanja i neovisnosti u životu. Iz ovoga proizlazi tema ovoga pisanoga rada, a to je profesionalno usmjeravanje, odabir zanimanja i mogućnost izgrađivanja osobnog i karijernog života radom i iskustvom o čemu će biti pisano u nastavku ovoga rada.

Kako odgojno-obrazovni sustav ne bi bio isključivo usmjeren na nastavu i stjecanje znanja, vještina i kompetencija, potrebno je istaknuti da je djelovanje pedagoga kao stručnog suradnika važan dio svih njegovih sastavnih procesa i funkcija. Tako pedagog, u svome radu posjeduje niz kompetencija koje može usmjeriti na sudjelovanje u planiranju, kreiranju, organizaciji i provedbi procesa odgoja i obrazovanja unutar škole, kako u nastavi, tako i izvan nje. Jasminka Ledić, Stjepan Staničić i Marko Turk (2013) izdaju knjigu *Kompetencije školskih pedagoga* u kojoj su sadržane informacije o stanju pedagoškog kadra u Republici Hrvatskoj, počecima djelovanja pedagoga kao stručnog suradnika i kompetencijama koje ima pedagog u školi. „Djelatnost školskih pedagoga po prvi put je utvrđena 1964. godine Zakonom o osnovnoj školi“ (Ledić et al., 2013: 10). U počecima rada pedagoga u hrvatskim školama je njegova uloga bila pomoći ravnatelju. To nije ostavljalo dostatan prostor za napredak i stvarnu primjenu pedagoških kompetencija u praksi i u unaprjeđenju nastave. Pedagogija je time postajala sve više birokratska djelatnost, što je pedagoge stavljalo u izuzetno nepovoljnu poziciju jer su smatrani pomoćnicima i na neki način udaljenima od svojih primarnih poslova. Kasnijim razvojem obrazovnog sustava, prema kraju 20. stoljeća, pedagozi postaju stručnjaci u neposrednom i posrednom radu sa svim čimbenicima u školi i to na pedagoški način i na svim razinama odgojno-obrazovnog rada od predškolskog, osnovnoškolsko do srednjoškolskog (Ledić et al., 2013: 11-13). Usustavljanjem metodike rada pedagoga, prema kojoj oni trebaju organizirati svoj rad, planirati i programirati svoje aktivnosti povećava se autonomija ovih djelatnika i na takav način pedagozi dobivaju točno određeni manevarski prostor unutar kojeg će biti vertikala u savjetodavnom radu u svrhu poboljšanja nastave (Ledić et al., 2013: 12).

2. Kompetencije i spektar djelovanja pedagoga

Pedagog posjeduje ovlasti biti kreator odgojnog djelovanja u životima djece prije polaska u školu kao obrazovnu instituciju, tijekom obrazovanja i pri završetku obrazovanja u smislu upućivanja na izgradnju karijere i zaposlenja, neposrednim radom sa svim odgojnim čimbenicima koji mogu posredno ili neposredno utjecati na odgoj i razvoj osobnosti. U školskom okruženju, osim neposrednoga rada s učenicima, nastavnicima i roditeljima djelatnost pedagoga je kao stručnog suradnika podijeljena u tematska područja rada. Zadaća je odgajatelja i nastavnika u sustavu i procesu odgoja i obrazovanja odgojiti i poučiti djecu na način da oni sami mogu učiti i kontrolirati svoje učenje, regulirati svoje kognitivne i metakognitivne procese radi što kvalitetnije izgradnje sebe, svoga znanja, vještina i kompetencija (Gipps i MacGilchrist, 1999: 48-50). Za učenje i usvajanje radnih navika važan je i razvoj ambicija kao čimbenika u ranom djetinjstvu do otprilike desete godine života. Isto tako i kasniji odabir zanimanja te usmjerenost na rad i osobni razvitak povezani su s iskustvima iz ranog djetinjstva. Kako je fokus ovoga rada odabir zanimanja, lako je povezati ta dva aspekta čovjekovog života i zaključiti da i odnos prema učenju uvelike utječe na odnos prema radu pa tako i na odabir zanimanja. Važan čimbenik u oblikovanju pozitivnoga odnosa prema radu i učenju čini sama organizacija i kreiranje nastavnog te cjelokupnog odgojno-obrazovnog ozračja jer se u poticajnoj atmosferi i u učenicima pobuđuje težnja za napretkom te što uspješnijim savladavanjem obrazovnih sadržaja (Gipps i MacGilchrist, 1999: 52-53). Kada je riječ o nastavničkim očekivanjima uspjeha kod učenika u istraživanjima je istaknuto da se od onih koji potječu iz obitelji slabijeg socioekonomskog statusa u pravilu manje očekuje, tj. da su očekivanja da će ti učenici u prosjeku manje postići, da neće težiti visokoobrazovnim razinama (Gipps i MacGilchrist, 1999:54). Ukazujući na tu problematiku, pod tom pretpostavkom može se doći do toga da svi učenici neće imati iste šanse u obrazovanju, ako se za učenike prognozira određeni uspjeh ili neuspjeh.

U pravilu predmetni učitelj je taj koji dobro poznaje svakoga učenika i može tvrditi i opravdati određene činjenice i značajke učenika. Razrednik kao mentor svojem razredu ima dodatan pregled u specifičnosti svoga razreda i učenika u njemu u svim fazama određenog stupnja obrazovanja. Ali za kreiranje specifične atmosfere, asertivne komunikacije, visokih, ali i realnih očekivanja za sve učenike i jednakih prilika za sve, uvelike je zadužen školski pedagog.

Profesionalno usmjeravanje je prostor za pedagoško djelovanje u osnovnoj i srednjoj školi koji se prema stupnju školovanja razlikuje. Nakon osnovne škole, učenici upisuju srednju

školu koja će im dati znanje, vještine i kompetencije za pronalazak posla ili za nastavak obrazovanja. Definirane kompetencije i vještine vremenom se mijenjaju zbog raznovrsnih globalnih promjena, bile one tehničke, kulturne ili humanističke naravi (Hallam i Ireson, 1999: 81). U datom trenutku obrazovanja, učenici trebaju zadane sadržaje usvojiti, ali ih isto tako ne prihvatiti kao trajne i otporne na promjene. Ovo razmatranje se može protumačiti kao ukazivanje na potrebu razvijanja osobnih mogućnosti i prilagodbe promjenama i osobno ažuriranje vlastitih sposobnosti u skladu s promjenama na globalnoj razini (Hallam i Ireson, 1999: 85). Primjerice, one postavke koje su vrijedile za rukovanje određenim strojem dvadesetak godina ranije, gotovo da se potpuno razlikuju od uputa koje vrijede za isti stroj, novije proizvodnje u današnje vrijeme. Na neki način riječ je o principima funkcioniranja i nadogradnjama koje su s vremenom unaprijedile ili unazadile stroj.

Razvijanje kompetencija generičkih, prenosivih i transfernih sposobnosti i njihovo prožimanje je prisutno u više područja rada i djelovanja kako bi se što uspješnije i brže moglo djelovati. Tako npr. fleksibilnost može uvelike pomoći pri radu u skupinama ili situacijama gdje je potrebna komunikativnost na visokoj razini i s različitim profilima ljudi. Kao i kada je riječ o tehničkim kompetencijama. Kontinuirano ažuriranje i dopunjavanje vlastitoga znanja pomaže pri usvajanju uputa za funkcioniranje najnovijih strojeva ili alata za rad (Petani; Iveljić; Sikirić, 2020).

Školski pedagog je jedan od regularnih četvero stručnih suradnika u školi kao odgojno-obrazovnoj ustanovi. Ostale članove tima čine psiholog, knjižničar i edukacijsko-rehabilitacijski stručnjak. Nastavno na broj stručnih suradnika koji djeluju u školama sve školske ustanove ne raspolažu cjelokupnim timom stručnih suradnika, a postoje i škole koje imaju zaposlenoga samo pedagoga kao stručnog suradnika pa je samim time on nositelj svih odgojnih, savjetnih, administrativnih i organizacijskih procesa koji se događaju tijekom školske godine (Petani; Iveljić; Sikirić, 2020).

Svaki pedagog koji aktivno doprinosi odgojno-obrazovnom sustavu svoje djelovanje organizira i planira prema određenom programu iz kojeg onda proizlaze njegove aktivnosti. S obzirom na područja svoga rada i otvoreni kurikulum pedagog ima mogućnosti i obavezu za svaku školsku godinu načiniti plan i program svojega rada. U tome ima određenu autonomiju jer može svoju cjelokupnu godišnju satnicu rasporediti na aktivnosti prema prioritetima i potrebama škole u kojoj djeluje i njezinih učenika. Primjerice plan rada pedagoga recentnije školske godine

2018./2019. u osnovnoj školi „Tituša Brezovačkog, Špansko 1, Zagreb“⁴ sadržan je u Godišnjem planu rada cijele škole. Pedagog je obuhvatio sva obvezna područja rada. Isplanirao je sudjelovanje u planiranju i programiranju rada škole te organizaciji izvedbe plana i programa, neposredan rad sa sustručnjacima, praćenje nastavnih i izvannastavnih aktivnosti, suradnju s roditeljima, učenicima, ravnateljem, individualna i grupna savjetovanja, praćenje pripravnika tijekom školske godine, praćenje i rad s učenicima s teškoćama, provođenje preventivnih radionica i planiranja karijere, što je povezano s profesionalnim usmjeravanjem učenika, sudjelovanje u izvanškolskim projektima i programima za mobilnost, poput ERASMUS+ programa, dokumentiranje o učiteljskim i učeničkim aktivnostima i rezultatima praćenja razvoja učenika na odgojnoj i na obrazovnoj razini te praćenje vlastitoga rada popraćeno stručnim usavršavanjima. Pedagog u spomenutoj školi je svojih 78 od ukupnih 1760 radnih sati posvetio radu na profesionalnom usmjeravanju učenika. U Osnovnoj školi „Jože Šurana“ Višnjan⁵ pedagog je predvidio 150 radnih sati za profesionalno usmjeravanje učenika. Iz viđenog je vidljivo da se programi rada u principu i tematski podudaraju, ali da se sadržaji razlikuju u broju sati uloženi u njihovu provedbu.

2.2. Profesionalno usmjeravanje učenika kao dio pedagoškog djelovanja

Ljudski život podijeljen je u mnogo isprepletenih faza. Jedna od faza je već poznato razdoblje obrazovanja unutar škole kao odgojno-obrazovne institucije. U životu se približi trenutak kada je vrijeme da se mlada osoba iz statusa učenika transferira u status zaposlene osobe, tj. da svoje kompetencije na određeni način ponudi na tržištu rada i da konkurira za određeni posao i određeno radno mjesto.

Suvremeno tržište rada i brze promjene koje zahvaćaju gotovo sve sektore vrlo su izazovni za radnike i oni se unutar odgojno-obrazovnoga sustava trebaju što bolje pripremiti za takav svijet jer iz djelomično umjerenoga i udobnoga đlačkog vremena prelaze u tzv. nemilosrdni svijet tržišta rada (Solomon, 2007). To je globalna agenda pa se odgojno-obrazovne institucije trebaju s time pedagoški uskladiti. Pedagoški zadatak je na određeni način simulirati svijet rada učenjem i organizirati učenje kao aktivnosti na projektima i u skupinama kako bi učenici mogli

⁴ Godišnji plan i program rada škole školske 2018./2019. godine. OŠ Tituša Brezovačkog, Špansko 1, Zagreb. Dostupno na: <https://www.ostitusabrezovackog.hr/wp-content/uploads/2018/10/GPP2018-2019-ORIGINAL.doc-za-web.pdf>, zadnja posjeta 25.7.2023

⁵ Godišnji plan i program rada stručnog suradnika pedagoga za školsku godinu 2017./2018. OŠ Jože Šurana Višnjan. Dostupno na: http://os-jsurana-visnjan.skole.hr/upload/os-jsurana-visnjan/images/static3/1382/attachment/Godisnji_plan_program_rada_pedagog_2017_18.pdf, zadnja posjeta 25.7.2023

utkati dio sebe u radu, a u isto vrijeme učenja i obavljanja svojih školskih obaveza (Solomon, 2007: 115-117). Zadatak škole je i usmjeravanje učenika na cjeloživotno učenje. Proces profesionalnog usmjeravanja kao takav postaje sve važniji predmet proučavanja i sustavnog organiziranja. Što boljim pozicioniranjem profesionalnog usmjeravanja i što boljim aktivnostima pa sukladno tomu i rezultatima, ostvaruje se punina i svrha ovoga posla pedagoga i razrednika jer je temeljni cilj ovakvoga savjetovanja jačanje integriteta učenika i poticanje na samouvjereni izbor zanimanja te preuzimanje odgovornosti za svoju budućnost (Drobac i Perin, 2010: 75).

Takvu agendu propagira i Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) jer se i u toj instituciji obavljaju djelatnosti profesionalnog usmjeravanja učenika i na taj način se surađuje sa stručnim suradnicima pedagogima u školama. Postupci koje provodi HZZ su profesionalno informiranje, profesionalno savjetovanje i psihološko-medicinska obrada, ovisno o potrebama subjekata (učenika) završnih razreda. HZZ provodi program putem digitalnih alata pod nazivom e-Usmjeravanje koje pomaže učenicima u početnim koracima procjene svojih vještina i razmatranja eventualnog obrazovanja za određeno zanimanje ukoliko su takvi učenici neodlučni kada je u pitanju razvoj njihove karijere. HZZ prema informacijama i opisu poslova u recentnom razvoju, u okviru profesionalnog usmjeravanja najviše se koncentrira na učenike s teškoćama u razvoju. Svojim programom nastoje poboljšati status učenika s teškoćama i otvoriti im bolje mogućnosti za kasnije pronalaženje posla u struci za koju se obrazuju. Takva savjetovanja provode se u područnim službama HZZ-a.

Većinu poslova profesionalnog usmjeravanja učenika koji se obrazuju prema redovnom programu obavljaju i Centri za informiranje i savjetovanje o karijeri - CISOK. Djelatnici te službe pomažu neodlučnim učenicima u razvoju njihove karijere. Pomoću informacija kojima raspolažu djelatnici u CISOK-u učenici mogu saznati koja su zanimanja deficitarna, što im u slučaju neodlučnosti može pomoći kao jedna vrsta garancije da će se moći brzo zaposliti i privređivati za vlastiti život. Kako bi neodlučne učenike pravodobno i sigurno uputili u mogućnosti budućeg zanimanja i karakteristika koje ono nosi, pedagozi u školama mogu i trebaju biti u stalnom kontaktu sa subjektima koji trebaju biti uključeni u taj proces i organizirati tematske aktivnosti za profesionalno usmjeravanje.

3. Odabir zanimanja i odgojno-obrazovnih programa

Odgojno-obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj organiziran je prema modelu osnovnih i srednjih škola, visokoškolskih ustanova i predškolskih institucija (Drobac i Perin, 2010: 63). Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi donesenom 2008. godine uređuje se odgojno-obrazovnu djelatnost koju provode javne ustanove, osnovne i srednje škole, učenički domovi te druge slične javne ustanove. Učenici u sedmoj ili s navršenih sedam godina života upisuju osnovne škole čiji program pohađaju osam školskih godina. Osnovna škola se pohađa tijekom četiri školske godine razredne i četiri školske godine predmetne nastave. Nakon osnovnoškolskog ciklusa učenici se upisuju u srednje škole koje u okviru zakonodavstva Republike Hrvatske nisu obavezne. Srednje škole koje učenici mogu upisati u Republici Hrvatskoj su gimnazije, strukovne i umjetničke škole. Bez obzira što prema Zakonu nisu obavezne, učenici ipak u velikom broju upisuju srednje škole jer se tek uspješnim završetkom određenog srednjoškolskog programa stječu kvalifikacije za stupanje u radni odnos ili nastavak obrazovanja u visokoškolskim ustanovama. Uz redovne programe moguće je paralelno pohađati i neke od dodatnih, fakultativnih odgojno-obrazovnih programa kao što su kulturni ili sportski programi na koje se učenici upisuju naknadno i dragovoljno (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008).

Programi srednjih škola se razlikuju ovisno o vrsti srednje škole. U gimnazijama učenici pohađaju četverogodišnji program koji mogu biti specijalizirani, o čemu ovisi i njihov plan i program rada. Tehničke i obrtničke škole su strukovne specijalizirane škole, a mogu trajati tri, četiri ili pet školskih godina. Iako većina lokalnih sredina ima svoje lokalne osnovne škole, sa srednjim školama je situacija drugačija pa učenici često moraju svakodnevno putovati u srednje škole u obližnje veće gradove ili općine ili stanovati u učeničkim domovima. Nakon uspješno završenog osmogodišnjeg osnovnoškolskog obrazovanja, učenik prema svojim interesima i mogućnostima upisuje određeni smjer srednjoškolskog obrazovanja. Taj je proces s aktivnostima informiranja i savjetovanja u domeni djelatnosti stručnog suradnika pedagoga koji ima uvid tijekom svojega rada u područje profesionalnog usmjeravanja kao i u ambicije, uspješnosti i mogućnosti učenika koji sljedeću školsku godinu trebaju započeti svoje srednjoškolsko obrazovanje (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, 2008).

Analizom Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi može se izvesti zaključak da je uloga pedagoga da u skladu s ocjenama, mogućnostima i interesima učenika obavlja informativnu i savjetodavnu djelatnost pri upisima u srednje škole. Nerijetko je pedagog

član komisije za upis djece u prvi razred osnovne škole. Takva komisija prema Pravilniku o upisu djece u osnovnu školu (NN 59/90) se utvrđuje i sastoji od liječnika školske medicine, pedagoga ili psihologa škole u koju se dijete treba upisati u prvi razred te od edukacijsko-rehabilitacijskog stručnjaka. Što podrazumijeva da u tom povjerenstvu pedagog arhivira sve podatke o psihofizičkom stanju i specifičnostima djeteta. Ti se podatci trebaju uvažavati pri praćenju odgojno-obrazovnog razvoja učenika i sukladno tomu organizirati i provoditi proces profesionalnog usmjeravanja učenika i pomoći pri upisima u srednje škole.

Svaki učenik uglavnom prolazi nekoliko faza pri odabiru svoga zanimanja. U djetinjstvu pomoću mašte i u igri uloga pokazuje interes za određeno područje iako ne zna gotovo ništa ili vrlo malo o dotičnom zanimanju. Kasnije, za vrijeme ranijih faza obrazovanja, u fazi istraživanja, razmatra što bi želio raditi s obzirom na interese i uspjeh u pojedinačnim predmetima. U finalnoj fazi, pred odluku, uzima u obzir šire društvene i realistične čimbenike i opredjeljuje se za optimalan izbor između svojih interesa, potreba tržišta i mogućnosti za uspjehom u nekome području (Maslić Seršić, 2022: 6-9).

Sustav obrazovanja i sustav tržišta rada odmiče od koncepta tzv. „linearnog razvoja“ i približava se konceptu tzv. „zakrivljenog, promjenjivog razvoja“ (Vizek Vidović, 2022: 12). To znači da izbor zanimanja u osnovnoj i srednjoj školi nije konačan i da se iznova jedan dio zaposlenih osoba može ili mora vratiti u ulogu učenika. U tim fazama potrebna je podrška stručnih osoba kako bi korisnik/radnik mogao i dalje konkurirati za nove poslove. Kako bi se olakšala korisnicima faza eventualne tranzicije, ako dođe do prekvalifikacija ili dokvalifikacija, važno je već u fazama školovanja uputiti ih na osamostaljivanje u upravljanju vlastitom karijerom. „*Stoga se u mnogim zemljama širom svijeta profesionalno usmjeravanje od najranije školske dobi prepoznaje kao dugoročno isplativo ulaganje*“ (Vizek Vidović, 2022: 13).

Kako bi se učenici zainteresirali za poslove u kojima je potrebno dobro poznavanje hrvatskog ili stranog jezika predlažu se neke od sljedećih aktivnosti: igranje uloga u kojemu je jedan učenik poslodavac, a drugi dolazi na intervju za posao, uvježbavanje pisanja životopisa, proučavanje zanimanja u kojima je potrebno dobro poznavanje jezika, dovođenje gostiju koji rade kao turistički vodiči u agencijama za turizam i kulturu kao prevoditelji, nastavnici, znanstvenici, dovođenje domaćih i stranih studenata jezika i humanističkih znanosti kako bi predstavili svoje fakultete i ono čime se u okviru studija bave. Kako bi se STEM područje predstavilo učenicima kao potencijalni sektor zanimanja mogu se provesti aktivnosti u kojima će učenici stvarati elektroničke mape koje će sadržavati pokazatelje u kojim je disciplinama važno poznavanje matematike ili statistike, dovesti studente ili stručnjake koji će predstaviti svoja zanimanja, a u kojima je upravo matematika osnova za kreiranje internih projekata koji će biti

bazirani na određenim izračunima i slične aktivnosti. Kako bi se društvena zanimanja popularizirala mogu biti organizirana aktivnostima poput gostovanja odvjetnika, knjižničara, povjesničara, geografa, menadžera ili socijalnih radnika, organiziranih posjeta učenika resornim institucijama i mnoge druge (Vizek Vidović, 2022: 23-26).

3.1. Razine profesionalnog usmjeravanja učenika

Adolescencija je vrijeme u kojem se u pojedinčevu životu događaju tjelesne, psihološke, kognitivne i emocionalne promjene i dolazi do određivanja životnih prioriteta i prvih odluka što i kako činiti u svojem životu u budućnosti. U tom razdoblju do najvećeg izražaja dolazi oblikovanje identiteta. U odlukama o tome što i koliko raditi u budućnosti donose se i odluke o upisivanju određenog smjera obrazovanja kako bi se naučilo raditi što je prilično izazovna i zahtjevna zadaća u razdoblju adolescencije (Oproescu et al. 2019: 1, 2). Mnogi adolescenti upisuju one škole i one stupnjeve obrazovanja koji ih u svojoj biti i ne zanimaju jer još nisu niti oblikovali svoj identitet, a niti otkrili afinitete i ambicije unutar svoje osobnosti (Oproescu et al. (2019: 2). Iz analiziranih sadržaja može se zaključiti kako adolescenti u završnim fazama osnovnih škola i daljnjim fazama opredjeljenja u srednjim školama u većini slučajeva nisu svoj profesionalni put niti definirali i trebaju pomoć i savjetodavnu podršku stručne službe u školama i vanjskim institucijama. Poželjno je osloniti se na podršku pedagoga koji raspolažu kompetencijama kako i na koji način pomoći mladima u odabiru zanimanja i smjera obrazovanja u okviru kojega će steći potrebna znanja i vještine za obavljanje toga posla.

Profesionalno usmjeravanje je široko područje rada pedagoga u kojem je potrebno svakom učeniku koji pristupa ovom procesu u određenoj mjeri personalizirati taj postupak Oproescu et al. (2019: 2, 3). Pretpostavka je da se ovaj proces i rad s učenicima individualizira kako bi se svakom učeniku omogućilo što bolje upoznavanje sebe i prepoznavanje svojih mogućnosti. U tom se procesu razvija potreba i rad s učenicima s posebnim potrebama kako bi se što adekvatnije uskladila mišljenja stručnjaka i kako bi se učenike koji trebaju veću pomoć pri odluci o zanimanju moglo uspješno u budućnosti plasirati na tržište rada kao konkurentne osobe koje mogu jako puno doprinijeti funkcioniranju društva i gospodarstva. U skladu s ovim pretpostavkama, učenike s posebnim potrebama i učenike s težim zdravstvenim teškoćama se prema propisima HZZ-a usmjerava pomoću stručnog tima koji nakon testiranja i razgovora donese zaključak i izvješće u kojemu daje preporuku koje zanimanje bi trebao učenik s teškoćama u razvoju ili s težim zdravstvenim teškoćama upisati, a vođeno propisima iz

Pravilnika o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u I. razred srednje škole. Nakon donošenja prijedloga učenici s teškoćama u razvoju i težim zdravstvenim teškoćama ostvaruju prednost pri upisu onih obrazovnih programa za koje su dobili preporuke. Potom se roditelji/skrbnici učenika s teškoćama u razvoju očituju županijskom upravnom odjelu za obrazovanje o školama u koje imaju želju upisati dijete. To u pravilu budu škole s odgovarajućim obrazovnim programima iz preporuka u kojima se učenici rangiraju na upisnim listama prema broju ostvarenih bodova.⁶

3.2. Čimbenici organizacije i provedbe profesionalnog usmjeravanja učenika

Pedagozi koji stupaju u radni odnos i trebaju započeti svoj rad u školi, često to čine u nekomfornoj poziciji jer oni zapravo nemaju potpuno definirane granice svoga rada i svoje odgovornosti (Jurić, 2004: 21-25). Pedagog u školi neposredno surađuje s učenicima, roditeljima, nastavnicima i ravnateljem te sa svim ostalim subjektima koji prožimaju odgojno-obrazovni sustav. Neposredan rad sa svim čimbenicima koji čine školski sustav i zatvaraju krug, a u kontaktu i suradnji s vanjskim instancama pedagog je važan posrednik u procesu savjetovanja o karijeri. U tom kontekstu je zadaća pedagoga pravovremeno ispitivati i analizirati specifičnosti i važne podatke o tome kakvu budućnost planiraju učenici i u kakvoj budućnosti će živjeti i u kakvim će okolnostima raditi. U taj se dio treba uložiti mnogo truda i vremena, kako bi rad i angažman dali rezultate. Potrebno je usuglasiti unutarnje i vanjske čimbenike škole unutar djelatnosti profesionalnog usmjeravanja, tj. treba sagledati koje su to specifičnosti učenika koje treba profesionalno usmjeriti i koje sve mogućnosti postoje izvan škole u određenim vanjskim institucijama koje bi valjalo i trebalo uvrstiti u proces.

Važan čimbenik u procesu profesionalnog usmjeravanja učenika su njihovi roditelji ili skrbnici. U izboru zanimanja položaj i utjecaj roditelja na učenike može odrediti smjer u kojem će ta odluka ići. Obrazovanje i društveni status roditelja ponekad mogu biti motivirajući čimbenik učeniku, ali češće je slučaj da roditelji, uslijed svojih neostvarenosti ambicija pokušavaju iste ostvariti kroz djetetovo obrazovanje. Na tu temu i na temu socioekonomskog statusa roditelja i uže obitelji 2012. godine je provedeno istraživanje iz kojega je napisan priručnik pod nazivom *Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole* pod autorstvom Monike Ivanović i Ivane Rajić-Stojanović.

⁶ Hrvatski zavod za zapošljavanje (bez dat.). Srednjoškolsko obrazovanje učenika s teškoćama. Dostupno na: <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/srednjoskolosko-obrazovanje-ucenika-s-teskocama>, zadnja posjeta 16.7.2023

U svome istraživanju su ispitale tri generacije 2009./2010., 2010./2011. i 2011./2012. u ukupnom broju od 14 393 učenika, podjednako muških i ženskih ispitanika. Utvrdilo se kako većina učenika čiji roditelji imaju visoku naobrazbu biraju gimnazijske programe i imaju veće ambicije za intenzivnijim obrazovanjem.

Osim roditelja, važan čimbenik profesionalnog usmjeravanja su razrednici i nastavnici. Primjer koji nastavnici daju svojim učenicima može utjecati na izbor zanimanja (Astin, 1965; prema Pajević, 1985: 48) što je primjetnije kod uspješnijih učenika, nego kod onih prosječnih. Dužnosti razrednika za uspješno vođenje razrednog odjela kao osobe koje su odgovorne za razredni odjel koji im je dodijeljen, svoju ulogu ostvaruju na nekoliko različitih polja. Osim nastave koju imaju u redovnome programu, kao razrednici surađuju sa stručnom službom škole, roditeljima i svojim učenicima s kojima razmjenjuju relevantne informacije za dobrobit njihova odgoja i obrazovanja. Radom s učenicima razrednik treba moći prepoznati interese i jake strane svakog svog učenika kako bi ga u suradnji s roditeljima potaknuo na kontinuiran razvoj i napredak. Cjeline koje su nužne u programu rada razrednika su opisi odgojnih situacija u razrednom odjelu, rad s učenicima, s razrednim vijećem i roditeljima, sa stručnim suradnicima i sa ravnateljem škole (Cipek, 2003: 396).

Kategorije koje pripadaju u opis odgojne situacije u razrednom odjelu su ukupan broj učenika, broj dječaka i djevojčica, uspjeh učenika, broj novopridošlih učenika, zdravstveno stanje učenika i broj učenika s posebnim potrebama, obrazovna razina roditelja i socioekonomski status obitelji kojoj učenik pripada (Cipek, 2003: 396).

S obzirom na navedene kategorije u ovom radu i iznesene informacije, rad razrednika na profesionalnom usmjeravanju pripada u opise odgojnih situacija jer su neke od ovih kategorija od krucijalne važnosti za odabir zanimanja. Školski uspjeh, obrazovna razina njihovih roditelja/skrbnika, socijalni status, odnosno mogućnosti za osiguravanje određene razine obrazovanja, eventualne teškoće u razvoju ili zdravstvene teškoće doprinose konačnoj odluci o zanimanju. Ukoliko razrednik posjeduje provjerene informacije iz ovih kategorija, moći će ispravno i objektivno usmjeriti svoje učenike ukoliko su oni neodlučni ili ukoliko trebaju određenu stručnu pomoć pri odabiru zanimanja. Na tragu ovih zapažanja je i Cipek (1993) predložio da već u 7. razrednu osnovne škole razrednik treba informativno raditi s učenicima počevši s temama o tome čime se žele u životu baviti, njihovim željama i ambicijama. U 8. razredu se navedene teme moraju intenzivnije obrađivati. Od učenika se trebaju tražiti informacije kamo žele nakon osnovne škole, koju srednju školu žele upisati, gdje i koliko će to trajati. Aktivnosti za oblikovanje realne slike što koga čeka na budućem radnome mjestu mogu poslužiti u procesu profesionalnog informiranja: „štujmo rad kao osnovnu ljudsku vrijednost; o

čemu ovisi uspjeh u životu; postat ću...; uskladimo želje, sposobnosti i mogućnosti; profesionalno priopćavanje; posjet tvornici, poduzeću privatnom poduzetniku“ (Cipek, 1993: 337).

3.3. Uredbe o profesionalnom usmjeravanju učenika u Republici Hrvatskoj

Profesionalno usmjeravanje u Republici Hrvatskoj nije kao takvo u obliku sastavnog dijela uređeno Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Prema tome Zakonu uređene su sve odgojno-obrazovne ustanove, na svim razinama⁷. S obzirom da je profesionalno usmjeravanje proces koji obuhvaća više čimbenika i subjekata, o čemu je bila ranije u radu riječ, jasno je da to iziskuje regulaciju od strane zakonodavstva, barem kada je riječ o povezivanju subjekata koji trebaju savjetodavno postupati s učenicima. Stoga se ove aktivnosti reguliraju preko područja rada stručnih suradnika i kurikuluma škola.

Kako je školski kurikulum taj koji izravno i neizravno utječe na organizaciju i provedbu odgojno-obrazovnog programa i planiranje nastave, tako je i dio profesionalnog usmjeravanja učenika izravno ili neizravno određen kurikulumom i aktivnostima koje propisuju međupredmetne teme tijekom školske godine. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske propisuje Odluke o donošenju kurikuluma za sedam međupredmetnih tema koje prožimaju formalne nastavne sadržaje i predmete. To su: Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Zdravlje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, Održivi razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj te Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Svaka tema posjeduje svoj kurikulum koji propisuje i preporuča aktivnosti kako bi se ta ista tema što bolje implementirala u odgojno-obrazovne sadržaje.

Iako sve navedene teme pomažu u razvoju i profesionalnom napredovanju učenika međupredmetna tema Poduzetništvo je sadržajno najbliža temi ovog pisanoga rada i daje relevantne smjernice školama kako organizirati i provesti savjetovanja i profesionalna

⁷ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 87/08,

[https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/ZakonOodgojuIObrazov//Zakon%20o%20odgoju%20i%20obrazovanju%20u%20osnovnoj%20i%20srednjoj%20%20C5%A1koli%20\(NN,%20br.%2087-08\).pdf](https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/ZakonOodgojuIObrazov//Zakon%20o%20odgoju%20i%20obrazovanju%20u%20osnovnoj%20i%20srednjoj%20%20C5%A1koli%20(NN,%20br.%2087-08).pdf), zadnja posjeta 18.06.2023

usmjeravanja učenika. „Ova se kompetencija odnosi i na svijest o važnosti etičnoga ponašanja i etičkih vrijednosti te promiče dobro upravljanje (odgovorno, transparentno, u skladu sa zakonom, participativno, efektivno, efikasno)“ (Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo za osnovne i srednje škole, 2019: 5).

U Republici Hrvatskoj je u novije vrijeme, interes za strukovna zanimanja i za obrtnički rad nakon naglog pada, ponovno u polaganom porastu jer se određenim stimuliranjima pokušava motivirati učenike na upisivanje strukovnih škola. Koliko će takva vrsta stimulansa pomoći da se učenici odlučuju na strukovna zanimanja, vidjet će se tijekom narednih generacija. Još uvijek puno učenika, pritisnuti neodlučnošću u ranijim fazama, nakon osnovne škole upisuju gimnazije kako bi prolongirali odluku o tome što bi radili i za što bi se obrazovali. Tome svjedoče i brojna izvješća, primjerice, priopćenje o broju učenika u pojedinim srednjim školama od strane Državnog zavoda za statistiku ističe kako je na kraju školske godine najviše učenika pohađalo tehničke škole 47,6%, zatim gimnazije 30,6%, industrijske i obrtničke škole 18,6%, a potom umjetničke škole 3,2%, stoji u Priopćenju o srednjim školama na kraju šk. god. 2020./2021.⁸. Vidljiv je podatak kako najveći interes iskazuju učenici za pohađanje srednjih tehničkih škola. Može se pretpostaviti da dosta učenika upisuje takvu vrstu srednje škole jer je polaganjem državne mature moguće konkurirati i na upise na fakultete, s obzirom da se u većini slučajeva radi o četverogodišnjim programima obrazovanja, a bez da se prolazi cijeli gimnazijski program i toliko široki raspon sadržaja i predmeta.

Iz ovih podataka je relevantno interpretirati kako je prilično malo interesa za trogodišnje odgojno-obrazovne programe. Zašto je tomu tako, vidljivo je iz članka koji ukazuje na nedostatnu produktivnu komunikaciju na relaciji političkih kadrova zaduženih za obrazovanje i rad, samih učenika i budućih radnika te odgojno-obrazovnih institucija koje trebaju pružiti kvalitetnu izobrazbu učenicima za rad u obrtima. Godinama se sustavno podcjenjuje rad i učenicima se ne pruža niti jedan vid garancije za sigurnu egzistenciju i mogućnost daljnjeg življenja od svojeg budućega rada. Obrazovna politika i savjetovanje o upisu u srednje škole trebaju što bolje uskladiti potrebe tržišta rada s potrebama obrazovanja. Hrvatski zavod za zapošljavanje na godišnjoj razini objavljuje dokumente i preporuke za obrazovne upisne politike i politike stipendiranja kako bi se što boljom raspodjelom učenika u pojedine škole smanjila ili spriječila suficitarnost jedne vrste zanimanja i deficitarnost druge vrste zanimanja. Može se interpretirati primjer Virovitičko-podravske županije, jedne od pet slavonskih županija, iz kojih

⁸ Priopćenje o srednjim školama na kraju šk. god. 2020./2021. Državni zavod za statistiku. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/spkb4ylx/obr-2022-2-2-srednje-%C5%A1kole-kraj-%C5%A1k-g-2020-_2021-i-po%C4%8Detak-%C5%A1k-g-2021-_2022.pdf, zadnja posjeta 21.06.2023

se, prema Državnom zavodu za statistiku prema popisu stanovništva iselio najveći broj pretežno mlađih građana Republike Hrvatske⁹. U toj županiji, a i u ostalim dijelovima Republike Hrvatske su u konačnici gotovo izumrla zanimanja poput bravara, tokara, zidara, armirača i sličnih strukovnih, radničkih zanimanja, izjašnjava Obrtnička komora Virovitičko-podravske županije (Perković Škalic, 2022).

Iz Obrtničke komore ukazuju na poteškoće pri pronalasku radnih mjesta na kojima bi učenici obrtničkih škola mogli pohađati praksu. Osim logističkih i praktičnih izazova s kojima se obrtnička deficitarna zanimanja susreću, u našem je društvu zavladała podcjenjivačka nastrojenost prema strukovnim zanimanjima, kao da su radnici bezvrijedni članovi društva, a visoko obrazovanje i sve kasnije stupanje u radni odnos cilj kojemu treba težiti, ističu iz Komore (Perković Škalic, 2022). U Komori smatraju da bi se više pozornosti i društvene važnosti trebalo dati trogodišnjim strukovnim zanimanjima kako bi se ta deficitarnost smanjila (Perković Škalic, 2022).

Kako bi se što bolje moglo pomoći učenicima u razvijanju pozitivnoga stava prema radu i kako bi svaki učenik preuzeo potreban rizik u današnjim neizvjesnim okolnostima za sebe i druge, važno ih je, sukladno odredbama, potrebama i kapacitetima pravilno profesionalno usmjeriti. Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo nosi tri osnovne smjernice, a to su *promišljaj i djeluj* te treću koja obuhvaća *ekonomsku i financijsku pismenost*. Domenu profesionalnog usmjeravanja ova međupredmetna tema obuhvaća u toj mjeri da se učenik interesira za različita zanimanja pomoću različitih predmeta i na taj način uči o poslovima, da se na satima razrednih zajednica razgovara o budućnosti, da poslovni ljudi iz različitih sfera zanimanja dolaze na gostujuća predavanja i govore o svojem poslu i dijele svoje priče kako bi motivirali učenike na opredjeljenje za neka od takvih ili srodnih zanimanja. U kurikulumu se jasno naglašava da učenike treba poučiti kako ne trebaju biti poduzetnici, naravno da neće svi pokrenuti vlastiti posao, nego da budu i u svome zanimanju i u okviru svoje odgovornosti poduzetni prema poslu koji obavljaju. No ukoliko ima motiviranih i sposobnih za pokretanje vlastitoga posla, bilo bi dobro upoznati učenike koja su sve očekivanja i njihove obaveze u tome području kako bi ispunili sve uvjete za postati poduzetnikom (Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj, 2019).

Iz prethodno navedenoga može se zaključiti da je ishodima i ciljevima ove međupredmetne teme moguće preispitati interese i mogućnosti učenika za buduća zanimanja dok obrađuju određeni nastavni sadržaj. Primjerice, uzmimo zanimanje kuhar. To zanimanje

⁹ Popis '21. Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270>, zadnja posjeta 22.6.2023

potražuje znanje iz kemije (sastojci), biologije (potencijalni alergeni), matematike i fizike (mjerne jedinice i fizikalna svojstva namirnica), povijesti i geografije (o povijesti namirnica i geografskom smještaju izvorne namirnica), hrvatskog jezika (književno štivo o zanimanju kuhara ili o nekom kuharu) i sl. Iz ovoga je vidljivo da se ovo zanimanje može učenicima približiti i objasniti iz različitih perspektiva.

Ostale ranije nabrojene međupredmetne teme također mogu poslužiti kao osnova za uspješno profesionalno usmjeravanje. Tako Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj poučava kako je Hrvatski sabor 2014. godine izglasao *Strategiju obrazovanja, znanosti i tehnologije* koju je oblikovalo tadašnje resorno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Ta Strategija namijenjena je poticanju što transparentnijeg i korisnijeg postupanja pri svim vrstama profesionalnog usmjeravanja. Naglašena je potreba za razvijanjem digitalnih alata za profesionalno usmjeravanje kako bi oni bili dostupni svima te spuštanja ovlasti provedbe profesionalnog usmjeravanja i informiranja na niže, lokalne razine radi bolje dostupnosti svim eventualnim korisnicima savjetovanja i bolje suradnje sa područnim odgojno-obrazovnim ustanovama (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2014: 31, 32).

4. Angažiranost učenika u procesu profesionalnog usmjeravanja

Toni Babarović i Iva Šverko su ustvrdili u izvještaju *Profesionalno usmjeravanje u osnovnim i srednjim školama iz perspektive učenika 2017. godine* da su učenici na kraju obrazovnoga ciklusa u priličnim dvojbama oko izbora zanimanja ili smjera daljnjeg obrazovanja. Oni uglavnom upišu željeni viši stupanj obrazovanja, ali su u vlastitim razmišljanjima konfrontirani zabrinutošću da je odluka koju u osnovnoj ili srednjoj školi donesu konačna i da je to konačna prekretnica njihova života. U većini slučajeva se učenici o zanimanjima informiraju od roditelja i vršnjaka, internetskih stranica o informacijama koje nisu spoznali u školi (Babarović i Šverko, 2017: 52). Učenici koji su izašli iz osnovne škole i upisali srednje škole na upite o angažmanu stručnih suradnika i razrednika po pitanju profesionalnog usmjeravanja ističu kako su tijekom osnovne škole više angažirani bili razrednici i psiholozi, ako ih je škola imala, nego ostali stručni suradnici. Taj direktan stav učenika ukazuje na to da bi se pedagozi trebali više angažirati u tome procesu. Uz aktivnosti u školi, savjetovanja od strane Hrvatskog zavoda za zapošljavanje također im donesu određene informacije i upute ih u stanje na tržištu rada te ih bliže upoznaju sa svijetom rada (Babarović i Šverko, 2017: 53). To ukazuje na potrebu što bolje pripravnosti pedagoga u ovim procesima jer su psiholozi skloniji određenim anketiranjima i testiranjima, a pedagozi mogu puno više savjetodavno doprinijeti u tome procesu. Učenici koji trebaju završiti srednjoškolsko obrazovanje ističu nešto bolje zadovoljstvo angažmanom stručnih suradnika pedagoga, ali i oni angažman psihologa smatraju najdominantnijim. Razrednici su angažirani kao i u osnovnim školama i redovito komuniciraju s učenicima. Naglašeno je kako psiholozi ipak imaju veće stručno pokriće u organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja jer je u okviru njihove struke usustavljeno da već posjeduju ili kreiraju određene testove kojima se služe, a čije rezultate mogu konkretno prikazati. Kod pedagoškog rada je veći naglasak na savjetovanju i informiranju te se određeni broj učenika ne uključi u te aktivnosti u potpunosti (Babarović i Šverko, 2017: 53, 54).

II. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

1. Cilj istraživanja

Cilj ovoga rada je empirijskim istraživanjem steći uvid u ulogu pedagoga, načine organiziranja i oblike provođenja profesionalnog usmjeravanja i angažiranost vanjskih čimbenika zaduženih da djeluju u okvirima škole ili izvan nje na procese razvoja karijere učenika.

2. Zadaće istraživanja

Zadaće empirijskog istraživanja u okviru ovoga diplomskoga rada odnose se na ispitivanje načina i oblika koje pojedini subjekti koriste pri informiranju i savjetovanju ciljnih grupa i pojedinaca u odabiru zanimanja ili obrazovnog usmjerenja. Zadaće ovoga istraživanja su dobiti informacije o tome koliko je razvijena praksa profesionalnog usmjeravanja učenika u Republici Hrvatskoj i postoji li prostor za unaprjeđenje ove prakse u okviru rada stručnih suradnika pedagoga. Zatim se namjerava odgovoriti na to kako i koliko se koriste i na koji način u praktičnom radu vanjski čimbenici iz različitih perspektiva na pružanju pomoći sudionicima ovog procesa.

3. Problemska pitanja

U ovom radu nastoji se odgovoriti na pitanja o organizaciji i provedbi procesa profesionalnog usmjeravanja učenika od strane različitih instanci koje su nadležne za taj aspekt odgojno-obrazovnoga rada i razvoj njihovih karijera. Ispituju se osobna iskustva o kvaliteti provođenja procesa profesionalnog usmjeravanja i shodno tome se oblikuju pitanja na koja se žele dati odgovori ovim istraživanjem:

1) Na koji način razrednici i pedagozi u školama i vanjski čimbenici nadležni za proces razvoja karijera organiziraju i provode aktivnosti profesionalnog usmjeravanja učenika osnovnih i srednjih škola?

- 2) Koji sadržaji planova i programa pedagoga i razrednika u školama obuhvaćaju procese profesionalnog usmjeravanja?
- 3) U kojoj se mjeri praktična iskustva rada u profesionalnom usmjeravanju podudaraju s pedagoškim smjernicama?
- 4) S kojim se izazovima susreću ispitane instance pri organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja?
- 5) U kojoj mjeri razrednici i pedagozi uspijevaju polučiti rezultate pri odabiru obrazovnog smjera ili prvog zanimanja informiranih učenika?
- 6) Uspijeva li sustavno organizirano i provedeno profesionalno usmjeravanje smanjiti nezaposlenost na tržištu rada?

4. Uzorak

Uzorak namjerno biranih sudionika istraživanja koji će u okviru ovoga pisanoga rada biti intervjuirani su djelatnici škola na području Vukovarsko-srijemske županije, djelatnik Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u Vukovarsko-srijemskoj županiji i djelatnici CISOK-a u Osječko-baranjskoj županiji.

- a) Djelatnici CISOKA-a (2 pedagoga)
- b) Djelatnik Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (djelatnik Odsjeka za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje, HZZ, PU Vinkovci)
- c) Pedagog u osnovnoj školi (OŠ Ivana Kozarca Županja)
- d) Pedagog u srednjoj školi gimnaziji (II. gimnazija Osijek)
- e) Pedagog u srednjoj školi strukovnog usmjerenja (Ugostiteljsko-turistička škola Osijek)
- f) Razrednik završnog razreda u osnovnoj školi (OŠ Ivana Kozarca Županja, 8.b)
- g) Razrednik završnog razreda u srednjoj školi gimnaziji (II. gimnazija Osijek, smjer jezična gimnazija)

h) Razrednik završnog razreda u srednjoj školi strukovnog smjera
(Ugostiteljsko-turistička škola Osijek, smjer Kuharstvo)

5. Metoda i tehnika istraživanja

Fokus ovoga istraživačkoga rada je razmatranje aktualne situacije u području profesionalnog usmjeravanja učenika osnovnih i srednjih škola koji trebaju upisati određeno srednjoškolsko obrazovanje za prvo zanimanje ili odabrati smjer obrazovanja za nastavak školovanja kako bi i nakon završetka srednje škole nastavili obrazovanje na visokoškolskim ustanovama. Kada je u pitanju završni razred srednje škole, analizirat će se procesi profesionalnog usmjeravanja od strane škole i vanjskih instanci ovisno o nastavku obrazovanja ili plasiranju na tržište rada nakon završetka srednjoškolskog strukovnog usmjerenja.

Metoda kojom će problematizirati i analizirati postavljeni cilj, zadaće i istraživačka pitanja i kojom će se moći steći najbolji uvid u postojeću situaciju na razini promatranih osnovnih i srednjih škola je metoda intervjuiranja subjekata koji se nalaze i koji rade unutar predmetnih sustava. Ovom metodom adekvatno će se dobiti tražene informacije o načinu rada i postupcima intervjuiranih osoba. Kako je proces profesionalnog usmjeravanja vrlo složen proces, relevantne informacije podložne analizi dobit će se opisivanjem prakse i iskustava ispitanika. Pitanja u intervjuu daju nam informacije o institucijama u kojima ispitanici rade, o njihovom načinu rada, aktivnostima koje provode i rezultatima koje postižu. Pitanja za intervju su u određenim dijelovima personalizirana i prilagođena području rada i nadležnosti ispitanika. Intervjui s djelatnicima CISOK-a i ispitanika u školama su se proveli u institucijama u kojima birani ispitanici rade, a s djelatnikom HZZ-a je intervju proveden telefonskim putem, pozivajući ispitanika od strane istraživača.

Tehnika polustrukturiranih intervjua je tijekom razgovora u kojem se zbog mogućnosti pojave potrebe za dodatnim pojašnjavaњem ili proširivanjem informacija mogu postavljati dodatna pitanja i proširivati sadržaji provedbe metode. Tehnikom ciljanog odabira subjekata za provedbu ovoga istraživanja istraživač provodi anonimni intervju koji se snima uz suglasnost, transkribira i čiji se odgovori na postavljena i planirana pitanja analiziraju, interpretiraju i koja se na kraju raspravljaju i sintetiziraju u zaključne misli i preporuke.

III. EKSPERIMENTALNI DIO

1. Interpretacija rezultata istraživanja

a) DJELATNICI CENTRA ZA INFORMIRANJE I SAVJETOVANJE O KARIJERI

1) Što je CISOK iz perspektive njegovih djelatnika?

„Najvećim dijelom se bavimo profesionalnim usmjeravanjem, najviše se to odnosi na cjeloživotno profesionalno usmjeravanje. Mi ne radimo samo s učenicima osnovne ili srednje škole. Nama u biti, možemo reći sve više dolaze starije osobe, koje su ili nešto upisale pa se usred toga više ne nalaze u tome i žele promijeniti smjer ili su već zaposlene pa su ili igrom slučaja ostale bez posla ili žele otići u nešto novo ili su jednostavno zasićeni na tom radnom mjestu.“

2) Kakve vrstu savjetovanja obavljate u okvirima Vašeg rada?

„Imamo individualna savjetovanja, radimo s učenicima osnovne škole, s maturantima, s roditeljima, sa zaposlenim osobama, s nezaposlenim osobama, sa stručnim suradnicima u školama“. „A isto tako i s nekim udrugama, vanjskim dionicima, učilištima“.

Surađujete li na primjer sa Filozofskim fakultetom?

„Jedno vrijeme jesmo i s fakultetima, sada kada je bila korona dosta se to sve zaustavilo, nije bilo osobnog kontakta i u biti smo radili uglavnom druge poslove. Sad se to sve malo vratilo, surađivali smo s fakultetima, s rektoratom. S tim da oni imaju taj svoj odjel i obrađuju teme slične kao i mi. Studente sam možda izostavila, ali i s njima isto surađujemo“.

3) S kojim subjektima surađujete u okviru Vaše djelatnosti?

Odgovori su sadržani u pitanju br. 2.

4) Koja zanimanja su najviše potrebna na tržištu rada u ovom trenutku tijekom 2023. godine?

„U principu, najtraženija su obrtnička trogodišnja i građevinska zanimanja“. „Stolari, tesari, armirači, zidari. Zavod za zapošljavanje svake godine izdaje preporuke za obrazovnu upisnu politiku za nastupajuću školsku godinu. Postoji publikacija u kojoj se točno po županijama vidi što je suficitarno, što je deficitarno u toj županiji. Što se tiče visokog obrazovanja, uglavnom ono što se traži na tržištu rada su zapravo smjerovi koji ne postoje na fakultetima u Osijeku. Logopedija pa svi smjerovi s Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta. Ono što je dostupno kod nas, a traži se je studij medicine“.

5) Na koji način komunicirate sa subjektima koje savjetujete?

„Dosta često se osobe nama samoinicijativno obrate jer su možda čuli preko nekoga ili čuju od svojih savjetnika na Zavodu za zapošljavanje da mogu doći i tu tražiti našu uslugu. Ili jednostavno tako dođu, banu nam na vrata“. „Što se tiče učenika, njih dosta upućuju iz škole. Preporuke pojedinci prenose usmenim putem i predajom, nekada dođe jedan učenik iz razreda i bude zadovoljan, onda ih iz razreda dođe još. U biti, prvi korak koji mi pravimo je, s naše strane grupno informiranje u školama. Nažalost, ovo polugodište nismo bili u mogućnosti raditi zbog drugih poslovnih procesa. Ali je praksa takva da mi odemo u školu, odradimo grupno informiranje u kojem ukratko pojasnimo o čemu je sve bitno razmišljati kada se donosi odluka o izboru škole, što sve treba uzeti u obzir i onda im kažemo da mogu doći kod nas na individualan razgovor uz prethodnu najavu“. „I roditelji znaju nazvati, vjerojatno preko naših stranica dolaze do informacije ili možda u školi od razrednika doznaju kao i ako im je već jedno dijete bilo kod nas na savjetovanju pa ako imaju drugo dijete onda nas zovu...“.

6) Kako dolazite u kontakt s učenicima te na koji način savjetujete učenike osnovnih škola pri odabiru prvog zanimanja, a kako one koji imaju afinitet prema gimnazijama (s obzirom da učenici nakon završene gimnazije trebaju nastaviti obrazovanje)?

„Općenito ih informiramo koje sve aspekte trebaju uzeti u obzir. Ono što je njima prvo neko i osnovno mjerilo su ocjene, odnosno znanje. Ako sad ne postoji striktni bodovni prag, uvijek postoje statistike gdje se može pronaći koliki je bio prošle godine prosječan broj bodova s kojim su učenici mogli upisati tu školu. Tako da netko tko bi išao u gimnaziju čuje možda od nekoga da je lakše upisati ili teže, da su možda profesori stroži... Mi nikad ne kažemo striktno „trebaš upisati to, to i to“. Mi uvijek ponudimo niz informacija. U biti odluka uvijek mora biti odluka samog učenika. Mi možemo ponuditi više solucija koje bi njima možda odgovarale. U biti, netko tko planira ići dalje na fakultet i siguran je u to, vjerojatno će to ostvariti neovisno o tome koju vrstu gimnazije upiše“.

7) Kako dolazite u kontakt s učenicima te na koji način savjetujete učenike srednjih škola pri odabiru nastavka obrazovanja (ukoliko se radi o gimnazijalcima i srednjim četverogodišnjim strukovnim školama nakon kojih je moguće upisati predmetni studij) i plasiranju na tržište rada ukoliko je riječ o strukovnim školama?

„Gledamo ocjene koje su važne, zatim sposobnosti, uspjeh na državnoj maturi, i onda prema njihovim interesima i željama, nekim vrijednostima do kojih oni drže pa prolazimo te stvari, uvjete zaposlenja, što bi im odgovaralo, što ne bi. Imamo mi na našoj stranici upitnike; e-Usmjeravanje. Tu prolazimo s učenicima osnovne škole i s učenicima srednje škole za fakultet. Tu im se izbacilo nekoliko zanimanja. Naravno da se ne držimo toga striktno. Nekih desetak

zanimanja otprilike, odnosno ima nekih 47 pitanja na koje treba odgovoriti, sukladno njihovim interesima i željama i sposobnostima, onda im se izbacе ta zanimanja pa ih komentiramo. Neka pitanja učenici znaju što se od njih traži i što uključuju, za neka ne znaju, onda zapravo dođu i u razgovoru s nama dolaze do novih spoznaja. Možda su oni zamišljali da će im određeni posao osigurati sasvim nešto drugačije nego što to zapravo jest. Pa onda, u principu ih tu isto dosta informiramo“.

„U biti ih informiramo općenito i što ima naša stranica e-Usmjeravanje na kojoj imamo „Moj izbor“, gdje na temelju njihovih interesa i kompetencija dobije popis zanimanja. S time da se uvijek ogradimo da se ne treba striktno držati, nego to više znači u kojem smjeru bi možda ta osoba trebala ići“.

To je po području, možda nekome prirodoslovnome, društvenome, humanističkome?

„Upravo to, ali ono što je njima najbitnije je da ih se što više informira. Na toj su stranici i opisi zanimanja pa im onda pokažemo što točno neko zanimanje uključuje i koja su srodna zanimanja. Npr. sviđa im se nešto, ali misle da zbog nekih rezultata na državnoj maturi neće to uspjети upisati pa možda nešto pronađemo što je srodno tome i informiramo ih općenito što se na nekom fakultetu uči. Evo ja sam imala jednu učenicu koja nema šanse da ide na medicinu, ne ide joj dobro kemija. Kad sam joj rekla da je to samo jedan kolegij, odmah je izgovorila: „Joj, vi ste meni otvorili svijet sada“!. Dosta bude i neinformiranosti kao i krivih informacija s kojima oni raspolažu i u ovdje provedemo savjetovanje i dajemo ključne informacije jer je moguće izgubiti se od cijele šume svih informacija na svim stranama... Možda jednostavno ne uspiju doći do onoga što im je bitno“.

8) Suradujete li s pedagogima u školama? Ako da, kakva je ta suradnja?

„Da, više u smislu nekih dogovora. Oni su spona između nas i škola“. „Dogovaramo se kada idemo na profesionalno usmjeravanje u škole. Tako da, uvijek surađujemo sa stručnom službom“. „I oni znaju postaviti nekada na svoje stranice u ovo vrijeme naš link, objaviti kratki tekst o nama, kako bi se roditelji mogli javiti“.

9) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Minimalno“.

Na koji način bi se to moglo poboljšati?

„Prvenstveno nekim dodatnim specijalizacijama, izobrazbama nakon toga što završimo redovite studije. Kada smo ovdje tek počeli raditi, zajedno su radili psiholozi i pedagogi, sad smo u CISOK-u samo dva pedagoga. U odnosu na psihologe je naše početno znanje bilo dosta manje. Uopće nismo toliko raspolagali kao što su oni sa znanjima provedbe savjetovanja. Oni su više u

tome, imaju mogućnosti provedbe testiranja, više su tijekom fakulteta znanja dobili vezano za profesionalno usmjeravanje. Mi kao pedagozi nismo toliko, mislim da bi bilo dobro da se naprave dodatne specijalizacije, i osmisle određeni dodatni alati za ovu djelatnost“.

„Mi bi trebali na razini naše ustanove imati određena usavršavanja. U biti mi se moramo svake godine same usavršavati, gledati po stranicama fakulteta, srednjih škola, uvijek su neke promjene. Tako da nije to ono nešto što si stekao na studiju, ta znanja i to sad možeš „šibati“ svake godine isto, ne možeš tako moraš se usavršavati. Moraš biti u toku i sam imati spoznaje kako bi kvalitetno pružio informaciju drugome, ti moraš biti kompletno informiran. Ono što smatram, da bi nam bilo korisno to su određeni testovi, upitnici koje samo mi koristimo, a ne koji su svima dostupni“.

„Psiholozi su na primjer puno zaštićeniji. Oni imaju svoje alate koje samo oni smiju koristiti“.

S obzirom da ste spomenuli da se više same usavršavate, surađujete li možda s nekim stranim pedagozima ili stručnjacima u tom području, na međunarodnoj razini?

„Ne možemo nažalost samoinicijativno surađivati s nekim. To sve mora ići hijerarhijski, u ime ustanove. Treba u biti previše papirologije za takvo što. Mislimo da je to jednostavno preopširan proces“.

10) Na koji način bi se deficitarna, obrtnička zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Tu se zapravo već vidi pomak. Prije desetak godina, kada bi osmašima rekli da je dobro upisati neku trogodišnju školu, smijali su se i izrugivali se, njima je to bilo teška sramota. Sad se to promijenilo. Ono što je definitivno, kad pričamo o vrijednostima... Mi s njima uvijek razgovaramo koje su njima vrijednosti bitne u životu i koliko te vrijednosti mogu ostvariti u svom budućem poslu. Ono što se njima uvijek nameće među prvim vrijednostima je novac. Tako da, oni uglavnom biraju zanimanja u kojima se može zaraditi. Kad vide primjer da je stolar, automehaničar ili neki drugi obrtnik nešto stvarno super postigao, ostvario, zaradio... Onda njima to bude primamljivo. Na neki način, više se možda može ostvariti s primjerima dobre prakse. Imamo jedan alat koji smo koristile. Živa knjižnica, to je metoda Europske unije Living Library, u kojoj su ljudi kao knjige. Mi smo to malo prilagodili sebi, tako da su nama maturanti bili kao knjige za osmaše, a studenti su bili knjiga za maturante i onda su oni tu mogli jedan na jedan ili u manjoj grupi pozvati nekoga. Tu su bile točke napravljene gdje su oni nasamo mogli svoja iskustva podijeliti. To je bilo zapravo baš dobro, ali kako je došla korona, to je prestalo“.

11) Provodite li određena testiranja afiniteta i kompetencija u okviru profesionalnog usmjeravanja? Smatrate li da bi takvi testovi trebali biti obavezni u školama? U smislu da to postane jedna praksa koja bi se svake godine provodila u suradnji pedagoga i vas?

„Čak nužno ne. Ovaj test što mi imamo, to je samoprocjena. Tu uvijek treba dodatno u razgovoru vidjeti jer kod te samoprocjene rezultat bude onakav kakve je učenik davao odgovore. To ne mora nužno biti realno. Učenici, što se tiče tih sposobnosti ili inteligencije su uglavnom prosječni. Rijetko tko je baš neki genijalac. Oni koji su ispodprosječni već imaju rješenje i oni ni ne dolaze na usmjeravanje kod nas u CISOK. Oni idu baš kod kolega u Zavodu na profesionalno usmjeravanje. Bilo bi dobro, trebalo bi se puno više, iz iskustva govorimo, čak više je ključno informiranje. Uz dobre radne navike bi mogli puno toga završiti i postići, čega jednostavno možda nisu niti svjesni“. „Psiholozi bi mogli u školama to raditi s učenicima. Ne bi morali u suradnji s nama, nego bi mogli provoditi testove sposobnosti i inteligencije kod svih učenika“.

b) DJELATNIK HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOŠLJAVANJE

1) Na koji način Hrvatski zavod za zapošljavanje savjetuje subjekte pri zapošljavanju?

„Hrvatski zavod za zapošljavanje savjetuje svoje korisnike, nezaposlene osobe, tražitelje zaposlenja, studente, učenike raznim vrstama redovnih aktivnosti. To su savjetovanja, informiranja i konzultacije sa savjetnicima i različite vrste radionica. Postoje i različiti e-alati“.

2) Organizirate li i provodite procese profesionalnog usmjeravanja? Na koji način to radite kada su u pitanju učenici?

„Radimo postupke profesionalnog usmjeravanja. Najveći naglasak nam je na učenicima. S učenicima se radi u kontaktima i suradnjom sa školama i dogovorima sa školom, naravno i s roditeljima jer se mora dobiti od njih odobrenje. Što se tiče učenika, provode se postupci savjetovanja i postupci profesionalnog informiranja. Ta informiranja mogu biti i grupna i individualna, mogu biti usmena, ali mogu biti i različite vrste letaka, brošura, vodiča“.

3) Suradujete li s osnovnim i srednjim školama pri organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja? Na koji način suradujete sa tim subjektima?

„Suradujemo s osnovnim i srednjim školama. Preko škole ostvarujemo prvi kontakt, identificiraju se učenici koji imaju potrebu za pomoć Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i djelatnost profesionalnog usmjeravanja. Ako se javi potreba za savjetovanjem dogovorimo da učenici osobno dođu ili se informiraju grupno ili se kontaktira njih pa ih se informira putem raznih brošura, letaka, vodiča za upis u srednju školu. Ili im se ponudi i mogućnost informiranja pomoću e-alata koji su dostupni na web-stranicama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje“.

4) Kako savjetujete subjekte koji se trebaju po prvi puta zaposliti? Naglasak je na učenicima koji tek izađu iz srednje strukovne škole.

„Prvi kontakt učenika koji su završili školu ostvaruje se kada se dođu prijaviti kao nezaposlene osobe na Hrvatski zavod za zapošljavanje. Savjetnici za zapošljavanje djeluju savjetodavno i informativno. Prikupljaju se podatci o samom korisniku, nezaposlenoj osobi, daju se informacije o pravima i obvezama kao nezaposlene osobe, ali i svim aktivnostima i uslugama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, koje mogu biti i obrazovanje i mjere aktivne politike zapošljavanja, sve što bi moglo nezaposlenoj osobi u budućnosti pomoći“.

5) Na koji način savjetujete i informirate učenike završnih razreda osnovnih škola pri odabiru određene vrste srednje škole?

„Što se tiče savjetovanja i informiranja završnih razreda osnovne škole, postoje učenici koji ostvaruju određena prava. To su učenici s teškoćama i sa zdravstvenim teškoćama i neodlučni učenici. Ako se radi s učenicima koji ostvaruju određena prava onda je rad malo drugačiji, ako se radi s neodlučnim učenicima onda je to uglavnom savjetovanje ili mogu biti individualna i grupna informiranja. Neodlučnima se ponude letci, brošure, vodiči i online alati koji su dostupni na našoj stranici. Postoji e-Usmjeravanje na našoj stranici, www.hzz.hr, gdje su dostupni alati samoprocjene koji će neodlučnim učenicima pomoći. To su upitnici, na primjer Moj izbor. To je upitnik interesa i kompetencija, gdje im se prema njihovim odgovorima nudi lista zanimanja i preporuka za njih. Zatim upitnik za samoprocjenu osobina ličnosti povezanih s poslom, pa upitnik za osobine koje traže poslodavci. A što se tiče učenika koji ostvaruju određena prava, onda je za njih nešto drugačiji način profesionalnog usmjeravanja“.

6) Na koji način savjetujete i informirate učenike završnih razreda gimnazije, a na koji način učenike završnih razreda srednjih strukovnih škola pri odabiru daljnjeg stupnja obrazovanja ili prvog zaposlenja?

„Što se tiče tih usluga za učenike srednjih škola koji završavaju i koji su neodlučni, sada se na rad s njima usmjerio CISOK - Centar za informiranje i savjetovanje o karijeri. Nama najbliži je u Vukovaru, što se tiče naše županije. Oni djeluju u okviru Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i rezultiraju savjetom o najprimjerenijem odabiru. Savjetnici tamo koriste sve dostupne alate i tehnike koje imaju za savjetovanje i informiranje“.

7) U kojoj mjeri možete Vi kao Zavod utjecati na odluku za odabir zanimanja?

„Što se tiče odluke za odabir zanimanja Hrvatski zavod za zapošljavanje daje informacije o mogućnostima obrazovanja. Zatim daje informacije o uvjetima upisa u pojedine programe, daje informacije o značajkama zanimanja, o zapošljavanju na tržištu rada, što može sve skupa, u velikoj mjeri pomoći u donošenju same odluke oko izbora zanimanja. Tako da, koristimo sve moguće alate ne bi li pomogli i jednostavno išli u tom smjeru da se donese odluka o izboru zanimanja“.

8) Na koje izazove/probleme nailazite tijekom profesionalnog usmjeravanja?

„Profesionalno usmjeravanje ima i izazove ali ima i problema, bude ih tijekom rada. Što se tiče našeg područja, možda jedan od najvećih je dosta sužen izbor obrazovnih programa. Možemo reći, da to utječe na učenike s teškoćama u razvoju jer tu je izbor zaista minimalan, što dovodi do toga da to jednostavno ograničava njihov izbor, nemaju mogućnost nekog izbora ili ih se čak prisiljava da jednostavno biraju nešto što u stvari ne žele. Tako da je to što se tiče učenika i profesionalnog usmjeravanja možda najveći izazov i problem – gdje usmjeriti dijete koje možda ne želi, a naš izbor je zaista jako mali“.

9) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?

„Postupak vezan za učenike s teškoćama i nekim većim zdravstvenim teškoćama je kao prvo njihova identifikacija. To radimo u suradnji sa školama i školskom medicinom da bismo došli uopće do tih učenika. Naravno, traži se odobrenje od roditelja za razmjenu tih podataka, osobnih. Zatim, kada dolazimo do identifikacije, slijedi postupak samog profesionalnog usmjeravanja, kada oni budu pozvani u Hrvatski zavod za zapošljavanje. Tu se provodi psihologijsko testiranje, zatim razgovor učenika i roditelja sa savjetnikom. Pregledavaju se, naravno i ocjene, zatim se upućuje dijete kod liječnika Medicine rada s medicinskom dokumentacijom, ako postoji. Rezultat tog cijelog postupka je mišljenje stručnog tima za profesionalno usmjeravanje iz Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, kojim učenici ostvaruju određene dodatne pogodnosti pri upisu, ako odluče upisati neke od tih preporučenih programa, što se nalazi u tom stručnom mišljenju. To bi bio postupak što se tiče učenika s teškoćama i težim, većim zdravstvenim teškoćama“.

10) U kojoj mjeri profesionalno usmjeravanje organizirano od strane Zavoda, u suradnji sa školama, može smanjiti nezaposlenost?

„Uz sve postupke i alate, savjetovanja, informiranja, postoje i preporuke od strane Zavoda za upisnu politiku po županijama za sve županije, koji odgovara na pitanja za koje programe treba povećati broj upisanih učenika. Tako postoje preporuke i za visoko obrazovanje i za srednjoškolsko obrazovanje. Na primjer, za Vukovarsku županiju, za trogodišnje programe bi to bili tesar, armirač, limar, zidar, za četverogodišnje medicinska sestra/tehničar. Daju se sve informacije, koriste svi alati, ne bi li svim tim aktivnostima doveli do veće i lakše zapošljivosti na tržištu rada. U ovom slučaju mogu biti i učenici, a kasnije i nezaposlene osobe kroz različite vrste pomoći“.

11) Provodite li određena testiranja kako bi učenike što bolje profesionalno usmjerili?

„Provodimo testiranja. U prvom redu se radi s učenicima s teškoćama u razvoju i zdravstvenim teškoćama, zato što ostvaruju određena prava. Tu se provodi testiranje sposobnosti, osobina ličnosti, mogu se koristiti i online alati samoprocjene, različitih upitnika samoprocjene. Mogu se ti upitnici raditi i s neodlučnim učenicima, kako bi se što bolje djeca usmjerila i savjetovala i kako bi učenicima pomogli oko konačnog izbora obrazovnog programa“.

c) PEDAGOG U OSNOVNOJ ŠKOLI:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„Uglavnom se usmjeravam na završni razred osnovne škole, iako bismo u biti trebali krenuti puno ranije, ali to rade učiteljice razredne nastave; govor o zanimanjima, čime se bave zanimanja. Djeca se upoznaju sa zanimanjima puno ranije od osmog razreda. Ali ja kao pedagog intenzivno radim samo s osmim razredima, a to znači četiri sata, u svakom razrednom odjelu se odrađuje po jedna tema. Pišemo sastav „Ja za 15 godina“, imamo prezentaciju na što treba obratiti pozornost kod izbora zanimanja (na svoje sposobnosti, motivacije, na ocjene), što nas sve određuje i o čemu sve trebamo razmišljati kad biramo zanimanje. Naravno da moramo upoznati zanimanja pa u tom smjeru predstavljamo neka zanimanja, koje su sve specifičnosti toga zanimanja i na kraju informiramo učenike o tehničkim uvjetima kako se to u biti sada upisuje preko interneta, odnosno preko aplikacije Upisi.hr. Moramo dati naravno, detaljne upute učenicima kako to obaviti jer oni to sami biraju. Šest zanimanja mogu birati, rangiraju ih po važnosti i nakon svih tih vježbanja uvijek bude učenika koji još dođu i individualno se informirati o nekom zanimanju koje je možda specifično, koje možda ne postoji u našem gradu, za koje možda treba živjeti u đaćkom domu u Vukovaru, Osijeku ili negdje drugdje jer to zanimanje ne nude naše srednje škole u Županji – gimnazija, tehnička i obrtnička škola. U tom pogledu informiranja učenika, dobro su nam došla kao i suradnje sa predstavnicima tih škola koji nam također dođu predstaviti svoje škole, svoja zanimanja i sve specifičnosti koje nose ta zanimanja. Škole imaju Dan otvorenih vrata, na koje su naši učenici pozvani da ih posjete i da vide njihove uvjete rada, posebne kabinete u Tehničkoj školi, radione ili frizerske salone, kuhinje u kojima kuhari imaju praksu ili konobari“.

2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„Svakako imamo roditeljski sastanak za učenike osmih razreda, gdje njih informiramo o tim važnim aspektima na koje treba pripaziti pri izboru zanimanja. Što sam ja, tko sam ja, koje su

moje jake strane. To je najvažnije kod izbora zanimanja – tko sam ja? Da se ja prepoznam. I roditeljima tom prilikom kažem: „Nemojte svoje neke neostvarene ambicije ostvarivati kroz svoje dijete jer Vaše dijete niste Vi“. Možemo s djecom i trebamo razgovarati svi, savjetovati, govoriti činjenice, predstavljati zanimanja, a ja bih opet prepustila djeci sam izbor zanimanja. Naravno da su roditelji dobronamjerni, ali nekad u toj dobronamjernosti znamo napraviti neki krivi korak pa u tom smislu održimo obavezno roditeljski sastanak i naravno, uputimo ih na upoznavanje s aplikacijom upisa u srednju školu jer tu i oni imaju neke obaveze. Dijete ide na sistematski pregled za mnoga zanimanja koja upisuju u obrtničkoj školi ili djeca koja imaju teškoće u razvoju, primjeren oblik obrazovanja, moraju ići na profesionalnu orijentaciju u Vinkovce na Hrvatski zavod za zapošljavanje. Roditelj ga vodi. Roditelj treba otići u školu i upisati dijete, prikupiti eventualno neke bodove. Ima cijeli jedan pravilnik „Kriterij upisa u srednju školu“ kojim se definiraju kriteriji i bodovi koje dijete može prikupiti“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?

„Ovi učenici imaju poseban proces usmjeravanja. Dobijemo dopis u veljači ili ožujku od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje PU Vinkovci, iz službe za profesionalno informiranje učenika da prijavimo djecu koja imaju rješenje o primjerenom obliku obrazovanja i djecu koja imaju kronične bolesti zbog kojih su puno izostajali iz škole ili bili na operacijama i zbog toga su postigli nešto lošije obrazovne rezultate. Ta djeca idu na profesionalno usmjeravanje u Vinkovce gdje budu profesionalno informirani i usmjereni. S tim da učenici s posebnim potrebama koji imaju rješenje budu upisani automatski u neko zanimanje koje je u dogovoru između roditelja djeteta i Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, službe za profesionalno informiranje, primjereno njima. Ta djeca imaju direktan upis. Ali se prijavljuju uredu u županiji koji ih upisuje u srednju školu“.

4) S kim surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima) i na koji način?

„Svakako su to predstavnici škola. Ponekad to budu ravnatelji, a ponekad su to profesori struke koji nam dođu i objasne pojedinosti za određena zanimanja i koji su uvjeti za upis u to zanimanje, na što treba obratiti pozornost kao i određene specifičnosti u školovanju u tim zanimanjima. Tako da moramo surađivati i s vanjskim suradnicima“.

5) Na koji način bi se deficitarna zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Iako mislim da su se nekad kroz povijest više cijenila obrtnička zanimanja i danas smo svjedoci koliko nam nedostaje obrtničkih zanimanja i onda kad malo karikiramo, mi danas ne možemo naći privatno vodoinstalatera, keramičara, zidara... ima ih jako malo. Mnogi od njih su otišli i negdje u inozemstvo. Tako da ću ja reći osobno da nemam nikakav interes da nekoga nagovaram

da bude konobar, kuhar, vodoinstalater ili električar, ali djeci treba reći: „Djeco, to je časno zanimanje“. A u tom zanimanju ti neće biti potrebno da u obrazovanju imaš sve petice iz engleskog, njemačkog, matematike i hrvatskog, nego da budeš vješt. Nakon tri ili četiri godine on može početi raditi i otvoriti svoj obrt ili raditi kod nekog majstora ili u nekoj firmi dok recimo, jedan od minusa gimnazije je da ne nudi zanimanje. Nakon gimnazije osuđen si studirati“.

6) Kako biste Vi kao pedagog i institucije mogli približiti to učenicima, da zanimanja postanu atraktivnija?

„Obrtnička i tehnička škola imaju Dan otvorenih vrata. I neke firme bi se mogle predstaviti na takav način, a i posjeti firmama djeci omogućuju uvid u kojim se to uvjetima radi, kako bi mogao izgledati jedan radni dan. Ali evo, što dalje to su vrlo stroge kontrole ulaza u neku firmu, a to bi bilo učenicima jako koristilo. Ja uvijek djeci kažem: 'Ako imaš nekog susjeda, rođaka koji se bavi nekim zanimanjem, malo ga propitaj; kako radiš, gdje radiš, kolika ti je plaća'. Svima je to najvažnije. I o uvjetima rada treba govoriti. Kako se poslodavac odnosi prema tebi, na kakvom stroju radiš, je li sigurnost na radu dobra ili nije dobra, tko tome više polaže pažnje, da li u Hrvatskoj, da li u Njemačkoj, recimo. To je isto jako važno. Da li nudi smještaj i slično“.

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Ja nemam saznanja kako izgleda profesionalna orijentacija recimo u Njemačkoj ili u nekoj drugoj zapadnoj državi, ali uvijek želim reći da mi možemo bolje i više. Možda razrednici i učitelji više mogu pomoću međupredmetnim temama itekako obraditi teme profesionalnog usmjeravanja. Kako je to kroz povijest izgledalo, kako danas, koje su potrebe društva danas, za kojim zanimanjima... Neka zanimanja više ne postoje. Za pet godina mnoga od sadašnjih zanimanja neće postojati. Trebali bi ih obrazovati da budu kreativni, da razmišljaju svojom glavom, da budu inicijativni, da budu proaktivni, da budu poduzetni“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Ja kao pedagog imam u godišnjem planu temu profesionalna orijentacija. Znači to je nešto što nam je propisano kurikulumom rada pedagoga. Čini mi se da država ipak brine o tom aspektu razvoja djece. Prateći medije, vidim da se često u jako puno gradova održavaju sajmovi zanimanja, što za upis u srednju školu, što za upis na fakultet, gdje zanimanja budu predstavljena. Ipak je briga odozgo, s nacionalne razine potaknuta ili ju je netko prepoznao. Tako sam čula da je itekako povećan interes za obrtnička zanimanja. Očito su ljudi shvatili da nam nedostaje tih zanimanja i da se tu može dobro živjeti od obrtništva. Obrtnici, oni pune

budžet. Tako da, ja mislim da mi idemo u jednom dobrom smjeru i da se kod nas to manifestira i javno održava“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim srednjim školama /fakultetima / plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„S jedne strane me ne čudi da učenik u 5. mjesecu osmog razreda meni kaže: 'Ne znam što ću upisati'. On ima otprilike 14 godina, a s druge strane me to plaši. Zato trebamo voditi mnoge razgovore i s djecom i s roditeljima. Nažalost, ili kako da to kažem drugačije, ti učenici moraju odabrati zanimanje. Najlakše je zato u gimnaziju. Četiri godine općeobrazovno obrazovanje.. Ovaj s 14 godina mora odlučiti hoće li biti frizer, kuhar ili zidar. Iako se uvijek možeš prekvalificirati, promijeniti zanimanje i završiti tko zna gdje i kako“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„Apsolutno smatram da bi određena testiranja mogla pomoći učeniku pa i njegovom roditelju jer roditelju je u interesu da mu dijete bude zadovoljno. Postoje mrežne stranice Hrvatskog zavoda za zapošljavanje u kojima su određeni testići. Znači, to je hrpa nekakvih pitanja u kojima na kraju sustav daje odgovor, diskretno usmjerava. Ne može vjerojatno izbaciti konkretna zanimanja, ali malo učeniku pomogne usmjeriti ga u neku stranu, u neku vrstu zanimanja. Tako da ja preporučam sve te stranice kakve ima Hrvatski zavod za zapošljavanje, ali i posebne web-stranice. A isto tako za neodlučne učenike, ja uvijek savjetujem da odu na stranice škola o kojima razmišljaju jer sve stranice škola uređuje tako da pišu o svojim zanimanjima - što se radi u tom zanimanju, koje zdravstvene teškoće su eventualna zapreka, koje sposobnosti su poželjne za to zanimanje. A isto tako možemo burzu rada istražiti je li neko zanimanje deficitarno ili je suficitarno“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Većina učenika je jako zainteresirana. To je nešto što oni ne mogu izbjeći, to je pred njima i to ih čeka i svi će upisati srednju školu. To ne mogu izbjeći i stvarno djeca sto posto, evo 30 godina koliko ja radim, upisuju srednju školu. I ovi s teškoćama, svi. Koliko god ponekad neki pojedinci to opstruiraju, smiješno im je to. Međutim, slušaju oni to. A mnogi u biti dođu i individualno kod pedagoga, pa čak i kod psihologinje tražiti još dodatne upute, dodatne web-stranice, gdje se oni mogu malo testirati, sami sebe, da im netko pomogne izvana. Mislim da kolegica psiholog ima čak i ispit. To radi sa pojedincima koji žele biti testirani“.

d) PEDAGOG U SREDNJOJ ŠKOLI GIMNAZIJI:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„S obzirom da smo mi gimnazija, kao takva ustanova u kojoj učenici uglavnom još nisu definirali svoje karijerne izbore, ja dosta vremena posvećujem, sigurno desetak posto od ukupnoga radnog vremena. Što na predavanja i radionice u okviru te teme, a što na individualne razgovore karijernog savjetovanja učenika u četvrtom razredu gdje mi sigurno na takve razgovore dođe 70% učenika četvrtog razreda s kojima razgovaramo, analiziramo njihove afinitete, potrebe, interese do nekakve projekcije upisa na fakultet – koje su im šanse, kakvi su im izgledi, što trebaju sve prirediti za upis. Dakle, moja pomoć i podrška u tome što bi oni trebali pisati na maturi, kakve vrste pripreme su im potrebne sve do projekcije koliko im je bodova potrebno da bi upisali studij, za koliko bi trebali napisati te testove po rezultatu“.

2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„Evo to sam sad upravo rekao“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s kroničnim bolestima?

„Svatom se učeniku pristupa individualno i u skladu s njegovim potrebama. Tako da, što se tiče same profesionalne orijentacije u gimnaziji nema neke specifične pripreme, odnosno specifičnog pristupa za takve učenike. Sve njihove posebnosti se unutar takve analize i unutar takvog tipa podrške uzmu u obzir“.

4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?

„Prvenstveno s njihovim roditeljima. Idemo i na roditeljske sastanke s tom temom. Koliko god je moguće, uglavnom je to u četvrtom razredu, oni su tu bitniji. Ponekad koristimo određene rezultate relevantnih institucija, tipa Hrvatskog zavoda za zapošljavanje ili drugih institucija. Naravno, koristimo informacije, s obzirom da smo gimnazija, koje možemo dobiti sa sveučilišta o nekim novinama ili općenito o studijskim programima, uvjetima upisa, mogućnostima zapošljavanja. To su institucije koje su nam bitne. Koristimo naravno i digitalne alate. To je ono što je dostupno, a sve što ima veze sa profilom učenika koje obrazujemo“.

5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?

„Njihovi roditelji. Moraju dati odgovor na pitanje kakve su njihove stvarne mogućnosti koje uključuju svu moguću potporu tijekom studiranja, a uključuju financijske mogućnosti koje su vrlo bitne u toj cijeloj priči. Naravno da su svi nastavnici koji rade s učenicima, koji prepoznaju

njihove talente i mogućnosti koje su razvijene unutar njihovih kompetencija. Što se tiče vanjskih ustanova, tu se eventualno može konzultirati tim školske medicine s kojim surađujemo, koji mogu dati određene informacije, odnosno određenu podršku i naravno godila bi nam veća upućenost Hrvatskog zavoda za zapošljavanje jer smo davnih dana imali nešto bolju suradnju“..

6) Na koji način bi se deficitarna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Vrlo teško. Afiniteti nisu nešto što nastaje preko noći, to je nešto što je učenik, prepoznajući sebe, svoje specifičnosti, svoje želje, nešto što ga ispunjava. Tako da mi se čini da je to deficitarno, to nije nešto što možeš nekome jednostavno riješiti, kako se to često pokušava. To je vrlo teško, ako netko nema sklonosti, na primjer za medicinu, ne postoji način da ga nečim privučеш ako on jednostavno ne osjeti da bi to htio. To je vjerojatno još teže napraviti u osnovnoj školi. Djeca s 15 godina tek ne poznaju sebe, ne mogu projicirati sebe, a kamoli karijerni put. Mnogima je to teško i problem i s 18 godina. To je možda puno zgodnije činiti, pogotovo kada je riječ o nekim zanimanjima u zoni strukovnih i obrtničkih škola, prekvalifikacijama u obrazovanju odraslih. Ali mislim da je utjecaj roditelja tu jako velik kada su u pitanju obrtnička zanimanja. To je vrlo teško roditeljima prihvatiti da mu dijete s 15 godina ide na nekakvo trogodišnje zanimanje“.

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Ne znam u kojoj je mjeri profesionalno usmjeravanje prisutno u zapadnim zemljama. Krajnji tip te vrste podrške bi bio da je svakom djetetu u srednjoj školi, čak i u osnovnoj školi u određenoj mjeri trebao biti dostupan karijerni savjetnik koji će s njima raditi. To bi teško mogla biti osoba izvan odgojno-obrazovne ustanove jer nema uvid u djetetovo napredovanje, nema pravi uvid u mogućnosti tog djeteta. Pedagozi rade svašta, ovo što sam ja rekao je 10%, to je kod mene zapravo relativno puno jer je vjerojatno u školama to puno manje, a negdje ga gotovo i nema. Ne može se posao pedagoga poistovjetiti s karijernim savjetnikom. A ta vrsta stručnjaka bi bila potrebna. Negdje u zapadnim zemljama i ne postoje pedagozi u školama pa onda vrlo vjerojatno i taj dio rade vanjski stručnjaci“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Sigurno da ne. Ali pitanje je posvećuje li i drugim stvarima i koliko je sustav uopće kapacitiran na svim tim područjima; preventivnih programa, karijernog obrazovanja, odnosno profesionalnog usmjeravanja, nekih drugih tema koje nisu izravno vezane uz nastavu. Tu se postavlja pitanje i mentalnog zdravlja učenika. Bilo je jako puno tih nekih područja koja su bliska odgojno-obrazovnom sustavu i provode se na određen način u odgojno-obrazovnom

sustavu, ali ne možeš reći da je to glavna stvar. Ipak je u školama danas glavna stvar nastava. Imamo mi nekakva stručna usavršavanja gdje se ta područja problematiziraju i o kojima se govori i radi se u školama po tim pitanjima. To nije sigurno dovoljno. U ovom slučaju karijernog obrazovanja, suradnja sa Ministarstvom rada i socijalne skrbi, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, po vertikali, veća suradnja osnovnih i srednjih škola, a onda i srednjih i fakulteta“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„Djelomično da. Unatoč svom tom našem trudu, koliko sam ja zamijetio, jedan dio učenika se teže odlučuje za karijerni izbor jer odgađaju tu odluku do praktično pred kraj srednje škole. To jest problem. Postoji još uvijek tih neodlučnih, praktično u četvrtom razredu, koji još uvijek razmišljaju što i kako. Ta odluka je, naravno, vrlo složena. Djelomično u tome i uspijemo. Što se tiče područja, oni ipak upišu u tom nekom omjeru koji je za očekivati. Mi smo ipak jezična gimnazija pa onda u tom smislu više preferiraju društveno-humanističko područje, ali imamo mi 30-40% učenika koji završe u STEM području. A to je otprilike svake godine slično, što je zapravo kroz jezičnu gimnaziju puno. Ne očekuje se baš da naši učenici idu u tom smjeru. Većina njih upiše fakultete, jedan dio ostane neupisan, a neki i zbog toga što odlaze izvan Hrvatske pa nemamo informacija što rade kad odu. A jedan dio, nekolicina pričekava iduću godinu. Uglavnom, po podacima su to njihovi prvi izbori. Ajmo reći da nekih 80 do 90% učenika ode u tom smjeru kako su to i planirali“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„Mislim da su više skloni psiholozi tim testiranjima. Ja osobno ne previše, iako sve to može biti neka vrsta pomoći. Unatoč ovom pristupu informacijama koje postoje danas, ipak nemaju pravu informaciju jer informacija koju možeš pročitati negdje nije ista kao informacija kada ti netko to doista objasni, kad ti u skladu sa svojim upitima dobiješ određene odgovore na neka pitanja. Mislim da je informiranje ključno, a onda i savjetovanje, ali savjetovanje razgovorom. Neke baterije testiranja mogu pomoći, mogu dati temelj za razgovor, ali ipak je razgovor bitan. Ja koristim druge izvore informacija, poput njihovih ocjena iz srednje škole u koje imam naravno uvid, rezultate probne mature koju provodimo svake godine u 3. razredu za učenike trećih razreda koji će iduće godine polagati maturu. Te rezultate u četvrtom razredu koristim kao relevantan izvor, do podataka do kojih sam sam došao u radu s učenicima. Psihologinja radi ankete kojima se i ona služi. U CISOK-u se rade baterije testova, ali mislim da se to puno bolje

treba bistrirati u razgovoru s učenikom, uz naravno, dio informiranja o stanju na tržištu rada. To je jako bitan dio informiranja jer učenik može željeti upisati studij zato što on to želi, ali ja ga moram upozoriti na to da je to vrlo vjerojatno kronično nezapošljivo“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Tu se skupljaju informacije s raznih strana. Škola daje informaciju, ali ona nije dovoljna, nije potpuna. Treba uzeti u obzir da se učenici bave stvarima izvan škole. Neki se bave sportom pa onda počele studirati kineziologiju, drugi se bave glumačkim, umjetničkim aktivnostima. Ne treba podcijeniti element da oni dosta sami istražuju, informiraju se i traže rješenja. I to je dio cijelog paketa, ali mislim da je škola bitna u toj odluci, u traženju karijernog puta“.

e) PEDAGOG U SREDNJOJ ŠKOLI STRUKOVNOG USMJERENJA:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„Što se pedagoga tiče, vrlo bitan dio njegova rada je zapravo profesionalno usmjeravanje učenika. Ono što je kod nas u srednjoj školi zastupljeno jest upis na fakultet ili možda još bitnije odlazak na tržište rada. Tako da mi kao škola i ja kao pedagog, dobar dio svoga rada posvećujemo učenicima kako bi ih na neki način osposobili. Ono što sad radimo uz pomoć karijernog centra jeste pisanje životopisa, uvježbavanje razgovora za posao, simulacija razgovora, da ih probamo pripremiti za praktične stvari. Što se tiče četverogodišnjih zanimanja, naglasak je na upisivanjima na fakultet, jer imaju mogućnost izlaska na državnu maturu i polaganja ispita pa ih potičemo na to. Dolazili su sa sveučilišta, upoznavali smo učenike s fakultetima i to ne samo primarno s ugostiteljstvom i turizmom, nego i svim drugima. Ima naših učenika koji su sada na Filozofskom, Učiteljskom i na Kineziološkom fakultetu. Ekonomija, pravo, to je već postalo klasika. Na neki način smo im pokušali predočiti što ih čeka i sa stvarima s kojima nisu bili eventualno upoznati“.

2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„Ja sam zapravo s njima nastojao još od prošle godine raditi individualno, da obavimo razgovore. To je u godini proces koji se odvijao i onda vidimo kakav je afinitet. Ako učenik kaže da želi ići raditi, dobro, idemo vidjeti što to tebi može koristiti sutra; imaš li potrebe sudjelovati u intervjuu, imaš li potrebe vidjeti kako se piše životopis ili nešto slično, da li ćeš ostati ovdje, da li ćeš otići negdje na Jadran ili negdje dalje. Kod četverogodišnjih učenika upis na fakultet i pripomoć u tome. Ispočetka smo gledali da ih potaknemo u krajnjem slučaju da izađu na

državnu maturu jer jedan dio učenika ne izađe. Međutim, uvijek ih probam potaknuti da izađu i probaju upisati ono za što imaju afinitet“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?

„Što se tiče učenika s posebnim potrebama i mi ih imamo. Nemamo učenike s kroničnim bolestima. Ali što se tiče učenika s posebnim potrebama, identični su postupci koje koristimo i s drugim učenicima. Ne pravimo razliku, međutim, ukoliko ima potrebe da se nešto potanko objasni, da se oni upoznaju, naravno da individualizirano pristupamo svakom učeniku. Tako da nema neke razlike jer kod nas su zapravo svi učenici na redovitom programu. Imamo eventualno, uz prilagodbu sadržaja individualizirane postupke. Tako da svi su u identičnom položaju“.

4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?

„Primarno s Hrvatskim zavodom za zapošljavanje i s poslodavcima. S obzirom da smo mi strukovna trogodišnja i četverogodišnja škola, naši se učenici pripremaju za tržište rada. Tako da su poslodavci ti koji očekuju da učenici sutra, kad izađu na tržište rada, ispune određene zahtjeve. Tako da su nam oni nekako primarni, uz Hrvatski zavod za zapošljavanje koji vodi tu priču profesionalnog usmjeravanja“.

Surađujete li s roditeljima?

„S roditeljima ne u toj mjeri kao s učenicima, ali je ostavljena mogućnost da i roditelji dođu. Imali smo i Dan otvorenih vrata za sva sveučilišta, fakultete iz cijele Hrvatske, tako da su roditelji imali priliku doći, vidjeti, informirati se zajedno s učenicima što se nudi nakon srednje škole. U to su bili i poslodavci uključeni“.

5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?

„Čini mi se da se stvari kod nas vrlo selektivno rade. Od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, od poslodavaca, od škole, fakulteta, svatko ima svoju priču i svoju politiku. Mislim da bi bilo primarno da se vidi što je to deficitarno, što je to potrebno, koje se kompetencije očekuju od učenika sutra, od budućih radnika, što nama treba, koji je pravac kojim mi trebamo ići, da se pokuša uskladiti. Fakulteti imaju svoju kvotu i oni svoju kvotu popunjavaju, škole imaju svoju kvotu“.

6) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Ja osobno smatram da se to radi već unazad tridesetak godina - tko se školuje za to, on ne valja. Danas je tendencija influensera, nekoga tko je za malo rada popularan među mladima.“

Rad je, čini mi se, u velikoj mjeri obezvrijeđen u društvu općenito, ali isto tako i od onih koji bi ga trebali subvencionirati. Smatram da bi učenika trebalo staviti u fokus, da ga okrenemo na tržište rada, za zanatska zanimanja. Prije svega treba biti subvencioniran, trebaju se dati stipendije i treba rad prikazati kao nešto pozitivno. Obrtnička komora, gospodarska komora i svi koji vode taj djelokrug poslova bi trebali reći: 'Nedostaje nam toliko zidara, mesara, automehaničara, konobara. Idemo dati sve od sebe da subvencioniramo te ljude na objekte kroz koje se oni trebaju osposobljavati svojim školovanjem, i subvencioniramo ih, damo im nekakvu olakšicu, da se djeci i plati nešto'."

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„U zadnje vrijeme Hrvatski zavod za zapošljavanje i ostali čimbenici rade nešto na tome. Trebalo bi možda u osnovnoj školi u nekom dugoročnom razdoblju probati napraviti selekciju učenika. Ne u negativnom smislu, nego u smislu da se svatko usmjerava prema svojim afinitetima, prema kvalitetama u nečemu u čemu je dobar. I sad vi ako budete usmjereni za neko obrtničko zanimanje treba raditi na tome da se stvori neka pozitivna slika o tome, da taj učenik ode u tom pravcu“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Osobno smatram da ne. Osnovne škole idu, vide srednje škole, mi isto imamo Dane otvorenih vrata i to bude vrlo lijepo. Međutim, trebao bi se staviti veći fokus na to. Možda već od šestog razreda da se učenici krenu usmjeravati. Djeca su preopterećena s nastavnim sadržajima. Naravno da mjesta tome nema. S druge strane, učenici su možda i premladi da neku važnu odluku donesu s 13 ili 14 godina. Ali smatram da bi se moglo i trebalo posvetiti više vremena tome na razini cijele države“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„Mi ih pokušavamo usmjeriti da, ako su se već pripremali, ako su išli na neke dodatne sadržaje tijekom nastave, bilo bi šteta ne izaći na državnu maturu. Ali što se tiče kvota – ne, oni sami sebi odaberu. Imaju prvi pik što vole i što žele“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„To bi bilo idealno, ali to bi se moralo napraviti na razini cijelog obrazovnog sustava, od početka osnovne škole. Znači da se u razdoblju petog, šestog razreda vidi kako dijete uči, u čemu

je jak, da li su to jezici, da li je to matematika, da li su to tehnički predmeti i da jednostavno tog učenika usmjeravate na tom putu. Međutim, to iziskuje puno posla i mislim da je u kratkoročnom vremenu to teško provedivo“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Vrlo pozitivno. Kada smo krenuli u priču pisanja životopisa, kada smo krenuli u priču prvog intervjua, to su stvari s kojima se oni nisu nikad susreli i s kojima se možda nitko ni ne susreće tijekom cijelog školovanja i to je njima bilo vrlo zanimljivo. To im je bilo jedno dobro iskustvo. Nekom se to baš i ne radi, ali definitivno, pozitivno je bilo s njihove strane to prihvaćeno“.

f) RAZREDNIK U OSNOVNOJ ŠKOLI:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„Konkretno vezano uz kurikulum sata razrednika, mi imamo određen broj sati na kojima se bavimo samo profesionalnim usmjeravanjem. Recimo, do pet sati. Dolaze nam na sat školska psihologinja, pedagoginja, one s učenicima odraduju različite radionice, a i ja kao razrednica sam imala sate u kojima smo razgovarali o različitim zanimanjima, o njihovim interesima, a dosta je toga bilo i izvan sata razrednika. Dolazile su županijske škole pa su se predstavljale učenicima i učenici su išli na Dane otvorenih vrata, odnosno projektne dane. Mislim da je toga bilo dovoljno. Veći je problem što nema dovoljno različitih škola u županiji. Mi smo tu prilično ograničeni. Tko ne ide u gimnaziju, taj je u velikom problemu jer nema nekakav raspon zanimanja“.

2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„To je najviše u komunikaciji s pedagoginjom. Ona je tu najbitniji faktor i organizator. Ja sam kao razrednica ta koja prihvati njezine ideje. Dakle, najviše pedagoginja dolazi na sate i sudjeluje u organizaciji tih susreta učenika s učenicima srednje škole ili profesorima srednje škole. A na satu razrednika uglavnom su to bili razgovori i pisanje testova koje je provodio Hrvatskog zavoda za zapošljavanje“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?

„Već drugu generaciju osmaša, nisam imala djecu koja imaju posebne potrebe, ali znam da oni moraju ići kod školskog liječnika i na Medicinu rada. Isto im je ograničen broj zanimanja u koja

se upisuju. Znam samo da djeca upisuju pomoćna zanimanja i da je to jako mali broj, jako su male mogućnosti“.

4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)? Organizirate li sa pedagogom u školi aktivnosti profesionalnog usmjeravanja?

„Da, pedagoginja definitivno to odrađuje. Dolazi i provodi razne radionice s djecom. Osim pedagoginje, tu nam je psihologinja i suradnja sa županjskim srednjim školama“.

5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?

„To su definitivno roditelji. Oni su ti koji bi trebali najbolje poznavati svoju djecu, razgovarati s njima, malo ih upućivati na to koja su zanimanja dobra s obzirom na sposobnosti svakog pojedinog djeteta i njihove interese. A možda bi bilo dobro da se djeca susreću s različitim obrtnicima, da dovodimo ljude koji se bave određenim zanimanjem pa da onda dijete konkretno vidi što se u njemu radi. Naši đaci odlaze u gimnaziju, dobar dio njih odlazi zato što im je prerano s 14 godina odlučiti što bi bili. Ali i ne znaju. Evo, kad sam s njima razgovarala, djeca ne znaju što je CNC, jednostavno ne znaju ni koji je opseg posla- Dakle, ne poznaju zanimanja ako nemaju susret s osobom koja se time bavi“.

6) Na koji način bi se deficitarna, strukovna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Nije to problem afiniteta, nego nema. Ove godine, recimo, u obrtničkoj školi primaju četiri konobara. Nije da ne postoji interes djece, nego ne postoji škola. Obrtnička zanimanja se, čini mi se, namjerno zanemaruju i djecu se gura u smjeru studiranja, a ono što treba društvu, nije dobro postavljeno od strane ministarstva. Netko bi išao za vodoinstalatera i ima jednog majstora, dvojicu koji primaju čak na praksu. Nije ni fer prema djeci nekako ih zainteresirati za zanimanja za koja se mogu školovati u Osijeku ili u Vinkovcima jer nemaju svi mogućnosti za putovanje ili stanovanje. Dakle, organizacijski to nije dobro postavljeno. Gimnazije su puno povlaštenije“.

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Pretpostavljam da ne stojimo baš dobro, s obzirom da ovi đaci koji su nam se vraćali imaju iskustva u kojem od petog razreda već budu polako usmjeravani, već gledaju u određeno područje. Pretpostavljam da kod nas nije baš bajno jer očito imamo problem s manjkom strukovnih, završenih stručnjaka za neka majstorska zanimanja“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Moglo bi bolje. Zadnjih godina su se dosta ljudi i sami aktivirali kao i srednje škole, one nikad nisu tako dolazile predstavljati se djeci, svoje programe i reklamirati ih. To sad imamo i to je u redu. Ali to nije inicijativa ministarstva. To dolazi sa najniže razine. Dakle, profesori, učitelji imaju potrebu i onda se sami organiziraju“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim srednjim školama/fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„Ja ne smatram da je to moja zasluga niti da sam ja neki faktor jer je bilo puno situacija u kojima s đakom razgovaram o jednom zanimanju, a on na kraju upiše i završi nešto sasvim drugo. Jedino kod đaka kod kojih se stvarno vidi da su baš jako zainteresirani za nešto. Ovi koji su nam neodlučni, nemam iskustva da sam ja neki faktor“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„Ja bih najviše voljela da je to tako. I zato smo na satu razrednika i rješavali test Hrvatskog zavoda za zapošljavanje jer mislim da je to najpoštenije – da se sa svakim đakom sjedne pojedinačno, da on riješi neki test, da se vidi iz kakvog socijalnog okružja je to dijete i koji su njegovi ciljevi i vještine, koja su njegova područja interesa, je li komunikativan ili više voli samostalno obavljati neke poslove. Onda na osnovu toga dijete dobije rezultat, pa se prema tomu usmjerava. Ja mislim da bi to bilo najbolje, ali to je postupak koji pretpostavljam zahtijeva i vrijeme, pretpostavljam da nije ni jeftin. Psiholozi bi morali svakoga pojedinačno testirati što bi za đake svakako bilo dobro. Djeca ne razmišljaju o sebi, oni nisu još tako analitični. Njima se prvo mora ponuditi pa da onda od tog ponuđenog uzmu. Malo njih zapravo ima razvijenu samoanalitičnost i samospoznaju da će dijete samo nešto tražiti. Nemaju realnu sliku o sebi. Neki se možda precjenjuju, neki se znatno podcjenjuju s obzirom na sposobnosti. Bilo bi dobro da se svako dijete malo ipak usmjeri“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Neki su zbunjeni. Uglavnom su zainteresirani kad prolazimo kroz različite škole. Neodlučni su dosta. Govore o tome o čemu su razgovarali s roditeljima. Imam osjećaj da im je to sve rano. To je možda moj subjektivan dojam da se oni boje konačnih odluka i ono što se mi u osnovnoj školi uvijek trudimo naglasiti, da nije to doživotna presuda. Što god sad upišu, oni uvijek stignu promijeniti zanimanje, posao, zvanje. Dakle, malo im ukazati na to da je današnji svijet rada jako fleksibilan i da se taj stres smanji jer njima je to veliki strah. Neki idu u srednju školu u koju idu prijatelji. A mi to pokušavamo malo razgovorom dovesti u pitanje“.

g) RAZREDNIK U SREDNJOJ ŠKOLI GIMNAZIJI:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„Ne previše. Dva-tri sata kada nam na sate dolaze pedagog i psihologinja. Tako da jedan dio takvih sati odrade zapravo oni“.

2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„Provedemo anketu u smislu što žele, imaju li dovoljno uvjeta za to, misle li da će biti spremni za ono što žele, imaju li te uvjete na neki način, na koji način mogu poboljšati te uvjete. Dakle, radionica ili više razgovor“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s kroničnim bolestima?

„Mi takvih nemamo previše. Imamo u posljednje vrijeme djecu s disleksijom, disgrafijom, autizmom, ADHD-om, ali težih oblika prilagodbe nemamo. Na normalnoj nastavi to radimo tako da oni rade po individualiziranom programu. A što se tiče profesionalnog usmjeravanja, isto samo razgovorom. Ili ako im nešto nije jasno, naravno uputim na pedagoga i onda takav učenik dođe kod pedagoga i konzultira se“.

4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?

„S roditeljima, s pedagogom, sa stručnom službom cijele škole. Ali najviše s roditeljima. Roditelji su prilično realni u velikoj većini i svjesni su mogućnosti svojih učenika, ali i oni zatraže savjet. U krajnjem slučaju, ako nešto treba, pedagog je tu i uputimo pedagogu“.

A možda sa Zavodom?

„Nisam. Ali nama dolaze osobe iz tih institucija koje se bave tim poslovima i onda održe radionice na satima razredne zajednice. Recimo, dva-tri puta pred kraj školske godine nam dođu iz takvih institucija i provode ankete i radionice s učenicima“.

Oni vama pristupe, dakle, dođu, predstave svoje programe?

„Tako je, to se odvija na satu razrednika i na tom satu se razgovara s djecom, vidi se kako ih mogu usmjeriti“.

5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?

„To ovako ne mogu baš reći na prvu“.

Je li taj sustav dovoljno povezan? Na primjer roditelji, stručna služba, razrednik, učenik, vanjske možda institucije, HZZ?

„Ja bih u svom razredu rekla konkretno, da. Možda da se u četvrtom razredu malo više posveti samo tom dijelu“.

6) Na koji način bi se deficitarna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Da ljudi koji rade na takvim mjestima dolaze u školu i upućuju učenike. Jasno je nama da su vodoinstalateri plaćeni kao zlatom i da ih nema“.

Možda u smislu deficitarna zanimanja sa fakultetskim diplomama, recimo? Na primjer, medicina, informatika, logopedija...?

„Nema svatko mogućnost otići na logopediju. Niti ima ocjene niti ima materijalnu mogućnost. Nema svatko mogućnost otići na edukacijsku rehabilitaciju, ako to nije kod nas. Mislim da se polazi od toga kakve su ocjene, kakva je intrinzična motivacija za takvo zanimanje. Naši uglavnom upisuju prvi i drugi izbor“.

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Koliko ja znam, vani se unaprijed učenici predodređuju. Stručne službe obavljaju razgovor s takvim učenicima i oni ih usmjeravaju. Ja imam osjećaj da mi mislimo da smo svi za sve i da svi možemo sve i da tu postoji problem. Ne znam zašto i kako, ali mislim da je to vani sređenije. Mislim da se kod nas ne radi dovoljno na profesionalnoj orijentaciji“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Vjerojatno ne, čim je problem u tome da postoje deficitarna zanimanja. Znači, trebalo se ranije nešto napraviti. Trebalo se ranije provesti istraživanje, vidjeti što se traži i onda tako usmjeravati. A ne dopustiti da najednom nemamo nečega. Trebalo se sustavnije voditi briga, proučavati što nam nedostaje i onda snagu usmjeriti prema tome“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„Onaj tko mi se obrati, ja ću razgovarati s njim, ali vrlo često nam se ni ne obraćaju. Oni su sebi zacrtali. Ja predajem hrvatski, ali naravno da ću djeci reći i javno: 'Nemojte studirati hrvatski jer nećete moći naći posao. Studirajte hrvatski s mađarskim, s engleskim, s njemačkim... Da, studirajte FERIT, osposobljavaj se za IT'. Ali to ne može svatko“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„Da, definitivno. Što više, razgovori i samotestirati se i vidjeti. Ali na vrijeme“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Ja samo mogu reći iz svog razreda, prilično ležerno. Mislim da su na vrijeme sami sa sobom shvatili kamo mogu i što mogu postići, ali da se ne opterećuju baš previše, da njih ne zanima baš previše nešto što se ne tiče njihove kože. I da puno znaju o svemu, da su se informirali na vrijeme i da znaju čega nema, čega ima, svjesni su. Nama je pedagog dolazio i na roditeljski sastanak i govorio i djeci. Na tom sastanku su trebali biti i učenici i roditelji“.

h) RAZREDNIK U SREDNJOJ ŠKOLI STRUKOVNOG USMJERENJA:

1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?

„S obzirom da ja predajem hrvatski jezik, što se tiče satnice, imamo dva sata jer ja njima dam povratnu informaciju - izrada molbe i životopisa u Europassu. To je to što se tiče same nastave hrvatskog jezika. Što se tiče sata razrednika, tu je bilo dva sata. Dva sata moja jer su dosta toga imali sa psihologinjom“.

2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?

„Uglavnom su to razgovori. Konkretno, jedan od zadnjih sati je planiranje budućnosti, kako oni planiraju svoju budućnost“.

Je li organizirate nekakve radionice, aktivnosti, grupne, individualne?

„Radimo. Više preferiram u paru jer ih je jako teško grupirati“.

3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?

„Uglavnom je razgovor s roditeljima i s učenicom. Inzistiranje, na primjer, da učenik ide na ljetnu praksu, što mi imamo organizirano preko škole. Na taj način sam pokušala pomoći. Naša škola ima učenički servis i oni su obvezni odraditi ljetnu praksu. Većina učenika ljetnu praksu odraduje u objektima u kojima već odraduju redovnu. Međutim, imaju i mogućnost odlaska na more u objekte gdje imamo potpisane sporazume i onda oni tamo odraduju jedan dio. Odnosno, odraduju praksu i to bude plaćeno. Problem je, naravno, kako će se učenici snaći, koji imaju poteškoće. Međutim, za ovog učenika sam ja inzistirala da ide. Nekako sam ga uspjela spojiti s učenicom koji je izvrstan. Trebaju nekoga. Dobro je ako se vuku za nekim boljim“.

4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?

„S roditeljima i stručnom službom; pedagogom, psihologom. S tim da smo mi imali projekt unutar škole. Tu je bila zaposlena jedna kolegica koja je s njima nekakve radionice imala vezane za ugostiteljstvo, povijest ugostiteljstva i usmjereno prema profesionalnom dijelu“.

5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?

„Mentori izvan objekta, mentori u objektu i ove godine to nije bilo, ali dolazio je Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dolazio im je predstavnik koji ih je usmjeravao na natječaje; kako se prijaviti, gdje ga pronaći i kako se prijaviti na natječaj“.

6) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?

„Svakako više stipendija. Djeca kad upišu školu i roditelji ne znaju dovoljno o stipendijama. Na primjer, da su kuharska zanimanja deficitarna još uvijek i da se dijele stipendije, da škola sama surađuje s Valamarom, koji isto daje stipendije učenicima i to su stipendije u mjesečnom iznosu od 2000 kuna. Na primjer, to većina ljudi ne zna. Mislim da se one ne dijele i ne promoviraju na državnoj razini. Stipendije koje se dobivaju, to je od strane naše županije. A na primjer, nama je kuhar deficitarno zanimanje na razini cijele države i trebalo bi više poticati to školovanje i od strane države“.

7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?

„Nemamo, na primjer, kao u Njemačkoj, gdje se već nakon četvrtog razreda osnovne škole djeca dijele na tri moguće srednje škole u odnosu na uspjeh. Možda ih to bolje usmjerava prema onome što žele“.

8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?

„Kao državno – ne. Ali što se tiče naše škole, da. Zato što ovo sve što naša škola radi je preko projekata Europske unije. Naravno, svi ti projekti jesu u suradnji s državom. Moraju biti odobreni od Ministarstva. To je krenulo iz škole, gdje smo se mi morali prijaviti na to“.

9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?

„Usmjeravamo ih svakako za nastavak obrazovanja. Oni imaju mogućnost upisa redovne četvrte godine i ako imaju ostvaren vrlo dobar uspjeh u tri razreda uvijek ih potičemo na polaganje državne mature. S četverogodišnjim zanimanjima, kroz cijeli program mi njih pripremamo za izlazak na maturu. Iako se učenici uvijek bune da su strukovna škola i da oni neće izaći na maturu. Međutim, mi ih na neki način pripremamo sve četiri godine“.

10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?

„To bi bilo potrebno zato što nam vrlo često dođu djeca koja upišu smjer kuhara, ne znaju apsolutno ništa, ne znaju ni namirnice prepoznati. Znači, nisu zainteresirani. Zato što će možda dobiti posao odmah kad završe, a zapravo ih to uopće ne zanima“.

11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

„Naši učenici su dosta zapravo zreli već u trećem razredu. Možda im je prvi, drugi razred nešto apstraktno, ali većina naših učenika se do trećeg razreda iskristalizira, oni koji žele raditi u svojoj struci i oni koji to neće nikada raditi. Tako da, ovi koji žele to raditi, oni su motivirani za dodatne edukacije što im se nude unutar škole i za sudjelovanje na nekim aktivnostima i natjecanjima koja imamo. Tako da u trećem razredu naših trogodišnjih je njima već jasno što žele“.

2. Rasprava

Istraživanje za ovaj pisani rad koncipirano je na način da se djelatnici koji u profesionalnom usmjeravanju trebaju i mogu pomoći učenicima ispituju putem polustrukturiranog intervjua kako bi se prikupilo što više cjelovitih informacija o radu s učenicima i suradnji između aktera toga procesa. Ispitanici su ispitani otvorenim pitanjima i potpitanjima, a bazu tih ispitanika činili su pedagozi i razrednici u osnovnoj i srednjim školama gimnazije ili strukovne škole, djelatnici HZZ-a i CISOK-a. Ispitani su načini rada, organiziranja i provođenja aktivnosti profesionalnog usmjeravanja učenika, postupanja s učenicima s posebnim potrebama i kroničnim bolestima, uvjeti rada te načini suradnje ispitanih instanci. Pitanja su bila djelomično personalizirana s obzirom da se načini i uvjeti rada ispitanih djelatnika u određenim aspektima razlikuju.

Iz istraženoga se uviđa kako se postupci profesionalnog usmjeravanja u osnovnim i srednjim školama razlikuju, kao i u vanjskim institucijama koje su u suradnji s tim školama.

Ispitani pedagozi u Centru za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK) izriču kako najviše rade s osobama koje su već izašle iz sustava obrazovanja. Tu se radi o prekvalifikacijama, promjeni posla, dodatnom obrazovanju i sl. Uz pomoć studenata i učenika srednjih škola ovi djelatnici predstavljaju fakultete i srednje škole osnovnoškolcima. Provode testiranja koja su relevantna i za Hrvatski zavod za zapošljavanje. U školama rade grupna informiranja i savjetovanja te odlaze u škole.

Ono što ovi pedagozi ističu kao problematično jeste nedovoljna spremnost samih pedagoga za sadržaje djelatnosti profesionalnog usmjeravanja, budući da se na taj dio tijekom pohađanja studija pedagogije osvrnu tek malo. Stoga su oni upućeni na samoobrazovanje i samostalna istraživanja.

Djelatnici Hrvatskog zavoda za zapošljavanje iznosi činjenicu kako se na Odsjeku za profesionalno usmjeravanje i obrazovanje pretežno bave učenicima koji imaju poteškoće u učenju i teže zdravstvene poteškoće. Hrvatski zavod za zapošljavanje preferira nekoliko vrsta alata samopomoći u kojima učenici mogu ispunjavati upitnike i dobivati preporuke, a zatim odlaziti na eventualna potrebna individualna ili grupna savjetovanja. Većina ovih aktivnosti se zapravo odrađuje digitalnim putem u kojima se učenici koji su u redovnom programu u većoj mjeri samoinformiraju i ne moraju nužno biti nazočni aktivnostima.

Od izazova koje djelatnici HZZ-a imaju u svom poslu jest nedovoljno kapacitirana ponuda obrazovnih programa, naročito za učenike s teškoćama i zdravstvenim teškoćama pa takvi učenici često upisuju ono što prvotno ne žele.

Prema dobivenim odgovorima, svi pedagozi i razrednici u školama surađuju s učenicima tako što provode radionice, grupna informiranja i savjetovanja, prema potrebi i individualne razgovore i roditeljske sastanke u kojima upućuju roditelje na sve važne aspekte pri odabiru zanimanja ili daljnjeg obrazovanja. Ispitani pedagog i razrednik u osnovnoj školi ističu da provode aktivnosti u kojima s učenicima i roditeljima analiziraju oblike na koji način koristiti aplikaciju za upis u srednje škole, na koje formalnosti i obveze obratiti pozornost kod odabira i upisa određenog srednjoškolskog programa.

Učenike s posebnim potrebama i kroničnim bolestima upućuju na profesionalno usmjeravanje na Hrvatski zavod za zapošljavanje, a u srednje škole ih upisuju automatski u suradnji s roditeljima, Hrvatskim zavodom za zapošljavanje i Medicinom rada.

Ono što je izazovno u procesu profesionalnog usmjeravanja u osnovnoj školi jeste malen izbor srednjoškolskih programa i nužnost upisivanja neželjenih programa jer mnogi nemaju mogućnosti putovati ili odseliti u drugi grad pohađati srednju školu koju žele.

Ono što se istaknulo kao napredak u odnosu na prije jesu suradnje koje ostvaruju sa srednjim školama kroz prezentiranje i dolazak srednjoškolskih profesora na predstavljanje sadržaja.

U srednjim školama se rad u domeni profesionalnog usmjeravanja bazira na upućivanje o stanju na tržištu rada. Tako u gimnaziji pedagog i razrednik provode interne analize koje počinju u trećem razredu, na način da učenici rješavaju probne ispite iz mature pa se u četvrtom razredu raspravlja o tome što im dobro ili loše ide kako bi se eventualno kretali u tome smjeru kod odabira zanimanja. Ono što je zanimljiv ishod istraživanja je svjesnost da učenici u trećem razredu djelomično definiraju svoj karijerni smjer pod utjecajem svojih slobodno-vremenskih aktivnosti i interesa.

Izriču da bi bila dobra veća uključenost vanjskih institucija u aktivnostima profesionalnog usmjeravanja, ali isto tako da je to i problematično jer je ipak pedagogima i razrednicima poznatija situacija u školama nego nekim vanjskim instancama.

U srednjoj školi strukovnog usmjerenja organiziraju se predavanja, radionice i uključivanje u projekte koji promoviraju određene skupine zanimanja kako bi učenici bili dobro i ispravno informirani o karijeri. S obzirom da se u istraživanju radi o školi koja ima trogodišnji i četverogodišnji program, pedagog i razrednik nastoje što više učenika koji pohađaju četverogodišnji program potaknuti na izlazak na državnu maturu i daljnje obrazovanje. Ono što

nije praksa u svim školama, a što ispitanici razrednik i pedagog prakticiraju jest vježbanje razgovora za posao i pisanja životopisa u Europassu.

Pedagog u srednjoj školi ističe problematičnost deficitarnih, obrtničkih zanimanja i umanjivanje vrijednosti rada kao časne djelatnosti. Također je poželjna veća podrška s viših instanci jer se deficitarnost očituje u nedovoljnoj usklađenosti politike poticanja na upisivanje deficitarnih zanimanja. Razrednik s druge strane ističe kako ima veći problem kada dođu učenici koji nisu intrinzično motivirani za posao za koji se obrazuju, pa napominje potrebu za što raniju selekciju i ranije usmjeravanje učenika.

Nakon provedbe i analize istraživanja postojećih kapaciteta i mogućnosti organiziranja i provođenja profesionalnog usmjeravanja u školama i institucijama u Republici Hrvatskoj, može se izvesti zaključak kako se pitanja postavljena u navođenju ciljne problematike dijelom usuglašavaju s odgovorima ispitanika. S obzirom da je Republika Hrvatska jedno desetljeće članica Europske unije, potrebno je što više unaprjeđivati unutarnju politiku profesionalnog usmjeravanja s inozemnom europskom politikom koja u svojim agendama potiče praksu cjeloživotnoga učenja povezanoga s plodonosnim i kvalitetnim profesionalnim usmjeravanjem, kako učenika, tako i već zaposlenih osoba ukoliko se radi na određenim dokvalifikacijama ili prekvalifikacijama.

Agencija Cedefop sa svojim suradnicima i najvišim tijelima Europske unije u Bruxellesu je 2021. godine objavila priručnik pod nazivom *Investing in Career Guidance* u kojemu se daju preporuke kako uspješno upravljati karijerom u izazovnim vremenima. Od ključnih koraka se navode profesionalna edukacija, profesionalno informiranje, individualna i grupna savjetovanja, testiranja sposobnosti i psihologijska testiranja, angažman s poslodavcima, razvijanje sposobnosti koje su potrebne za radno mjesto ili eventualno pokretanje vlastitoga posla (Cedefop, 2021: 3). Ovo odgovara većini aktivnosti i procedura za koje su se ispitanici izjasnili da u svojem radu u području profesionalnog usmjeravanja kako ih provode. Primjerice, Hrvatski zavod za zapošljavanje s učenicima s teškoćama provodi frontalna testiranja, a onima koji pohađaju nastavu prema redovitom programu nude se digitalne ankete koje mogu dati rezultate prema kojem smjeru učenik naginje. Pedagozi iz CISOK-a informiraju učenike o tržištu rada, o vrstama zanimanja i interdisciplinarnoj isprepletenosti pojedinih zanimanja. Praksa koja se u recentnijem razdoblju vezano uz profesionalno usmjeravanje učenika provodi u velikoj mjeri se usklađuje s preporukama struke i agendi. Svaka djelatnost, pa tako i pedagoška, ima izazova i prepreka u radu s učenicima, roditeljima, nastavnicima i vanjskim instancama u institucijama. Proces profesionalnog usmjeravanja nailazi na izazove koje treba prijeći i uspješno provesti. Primjerice, Vanessa Dodd sa suradnicima 2021. godine u članku *Increasing students'*

career readiness through career guidance: measuring the impact with a validated measure govori kako kvalitativno i kvantitativno dobro organizirano profesionalno usmjeravanje doprinosi razvijanju spremnosti učenika na izazove svojih poslova i spremnosti suočavanja s prilično teškim izborom zanimanja u ovo vrijeme globalne neizvjesne tranzicije (Dodd et al., 2021: 260, 261).

Jedan od izazova s kojim se susreću ispitanici u istraživanju koje je provedeno u svrhu pisanja ovoga rada je pitanje kako na ispravan način i učinkovito doprijeti do učenika da biraju zanimanja u skladu sa svojim afinitetima i u skladu sa šansama za sigurnu egzistenciju u budućnosti. Iz odgovora se može zaključiti kako se na najveće izazove u profesionalnom usmjeravanju nailazi kada se započne faza savjetovanja i faza komunikacije s roditeljima. Ispitanici su dobrim dijelom odgovorili da roditelji vrlo često vrše pritisak na dijete kako bi ono trebalo upisati školu jednog ili drugog smjera. To može proizaći iz neostvarenih ambicija roditelja koji sada pokušavaju preko djetetove karijere osjetiti uspjeh na poslovnome planu. Na postavljena problemska pitanja ovoga tipa može se nadovezati članak koji je za časopis *British Journal of Guidance & Counselling* napisao Deirdre Hughes sa suradnicima 2017. godine pod nazivom *New school for the old school: career guidance and counselling in education*. U tome članku tvrde kako je svakome subjektu koji pristupa procesu profesionalnog usmjeravanja potreban individualni pristup. Ne samo zato što su svačiji interesi različiti, nego zato što je današnje ljudsko biće okrenuto prema sebi, svome putu, kreiranju svoje životne priče, a ne služenju okolini i svome socijalnom okruženju. Već spomenuti izazovi u profesionalnom usmjeravanju mogu biti roditelji ili vanjska očekivanja od učenika, a da oni svoje eventualne afinitete ne mogu ispuniti onako kako oni smatraju da bi trebali. Ispitanici ističu da je socioekonomski status obitelji važan čimbenik u odluci o zanimanju jer iz ranije navedenih razloga učenici ponekada upišu ono što ih možda i ne zanima ili upišu iz određene vrste interesa za materijalnom sigurnošću jer su u svojem neposrednom okruženju možda stekli dojam da neka zanimanja donose velika primanja. Vezano za taj segment potvrđeno je kako su obiteljski odnosi, obiteljska dinamika i način uključenosti roditelja u obrazovanje djeteta jedan od najvažnijih čimbenika koji mogu odvesti odluku djeteta o vrsti daljnjeg obrazovanja u određeni smjer. To je zasigurno jedan od većih izazova u informativnom i savjetodavnom radu s učenicima s kojim se pedagozi i ostali stručnjaci mogu susresti (Ivanović i Rajić-Stojanović, 2012: 3,4).

Jedan od izazova je i stav učenika o radu općenito. Ispitanici ističu kako učenici u novije vrijeme, a pod utjecajem različitih izvora informacija i prikazivanja često nerealnih načina života, podcjenjuju rad jer smatraju da je rad za osobe koje nisu dovoljno sposobne i da oni kao

takvi neće biti dovoljno priznati u društvu. Pedagozi ističu da učenicima nastoje objasniti da je rad plemenit i da oni mogu vrlo dobro živjeti od svoga rada, naročito jer su strukovna i fizička zanimanja u ovo vrijeme deficitarna. Tu je važan faktor spomenuti socioekonomski status roditelja. Ne cijene sve obitelji jednako rad i ne definiraju ga sve na isti način. Obitelj intelektualaca smatra unosnijim rad u kojemu će njihovo dijete trebati više kognitivno ulagati i poticati će ga na upisivanje gimnazija i fakulteta, a obitelji obrtnika će smatrati da je to gubljenje vremena i da njihovo dijete treba upisati strukovnu školu u kojoj će steći majstorsku titulu i moći se odmah plasirati na tržište rada (Ivanović i Rajić-Stojanović, 2012: 17, 18). Roditelji koji dobro poznaju svoje socijalne i financijske mogućnosti često ne mogu priuštiti djetetu obrazovanje za zanimanje koje ono u tome trenutku želi jer bi dijete u tom slučaju trebalo stanovati u drugom gradu ili svakodnevno putovati. Značajan čimbenik je i motivacija učenika za učenje i stjecanje praktičnih iskustava. Razrednik u srednjoj školi strukovnog usmjerenja navodi da je poneke učenike izazovno motivirati za zalaganje i učenje. Učenici koji upisuju školu zato što im to zvanje možda osigurava dobru egzistenciju, u tom slučaju nisu motivirani iznutra, nego izvana i sukladno tomu teže i uče ili su skloniji ulaženju u rizike loših ocjena.

Iz dobivenih odgovora uočljivo je kako program rada pedagoga u optimalnim uvjetima za profesionalno usmjeravanje u školama zauzima oko 10% vremenskog i materijalnog okvira. Razrednici u prosjeku imaju oko dva ili tri sata razrednika godišnje koje bi mogli izdvojiti za navedenu temu. Prema opsegu mogućih aktivnosti koje preporučuju strane agencije i strana literatura, za profesionalno usmjeravanje trebalo bi svakako izdvojiti više vremena. Nora Gikopoulou u priručniku *Career Guide for Schools: Report on Effective Career Guidance* iz 2008. godine navodi preporučene aktivnosti koje bi svakako iziskivale više vremenskog okvira u planovima i programima rada pedagoga i razrednika. To su aktivnosti koje su koncipirane kako bi učenici iz svoje unutrašnjosti mogli verbalizirati svoje interese, a koji bi se nastojali uskladiti s objektivnim mogućnostima i postignućima učenika. Primjerice, aktivnost zvana VAK-learning-style (Visual-auditory-kinesthetic-activity), aktivnost krajnjih osobnosti, predlaganje rješenja za određenu problemsku situaciju, SNIP-analiza, kreiranje nastavljane priče na dobiveni početni dio, smanjivanje stereotipnih pogleda na zanimanja i mnoge druge. Sve ove aktivnosti nadilaze samo savjetodavnu funkciju i svojim uputama aktivno uključuju učenika u cijeli proces. Naredno problemsko pitanje je postavljeno u kontekstu primjene teorijskih okvira na praksu u školama i u institucijama kada se organizira i provodi profesionalno usmjeravanje (Gikopoulou, 2008).

Vidljivosti rezultata provedenih aktivnosti profesionalnog usmjeravanja, mogu se ocijeniti kada je proces profesionalnog usmjeravanja uspješan ili manje uspješan pa čak i kada se radi o savjetodavnim aktivnostima neodlučnih učenika. Učenici su često o nekim

specifičnostima vezanima uz poslove krivo informirani, nedovoljno informirani ili neinformirani pa stvaraju pogrešne percepcije o poslovima i školama. To ističu i sudionici istraživanja koji tvrde da kada se učenicima predstave određene karakteristike poslova oni shvate da možda i nisu za taj posao.

Profesionalno usmjeravanje zapravo najviše efektivnih rezultata daje u radu s učenicima s teškoćama. Pedagog u osnovnoj školi navodi dobar primjer učenice koja je ostvarila dobar rezultat kao današnji slastičar. Itamar Gati, Nimrod Levin i Shiri Landman-Tal 2019. u članku *Decision-Making Models and Career Guidance* unutar priručnika Jamesa A. Athanasoua i Harsha N. Pererae pod nazivom *International Handbook of Career Guidance* pišu kako je 21. stoljeće, stoljeće rada i da na ovaj ili na onaj način kad - tada pojedinac mora zarađivati za život. Stoga, se on mora odlučiti za neko zanimanje, a stručnjaci mu mogu pomoći i dati mu informacije o tome kako bi se uskladio njegov interes, mogućnosti i specifikacije posla koji bi eventualno radio. S obzirom da se radi o velikoj odluci i da se ona treba donijeti u godinama kada su mladi na prijelazu djetinjstva i odrasle dobi, to razdoblje može biti vrlo stresno, spominju Gati et al. (2019: 118).

Problematika smanjivanja nezaposlenosti sustavnim upućivanjem na tržištu rada te pripremanjem učenika na svijet rada dovodi u vezu postojeću praksu u Republici Hrvatskoj i praksu u Europskoj uniji čija je Republika Hrvatska članica te polaže određene obaveze i svojevrsna prava na mogućnosti koje Europska unija sa sjedištem u Bruxellesu nudi. Sudionici u istraživanju su se većinom izjasnili kako smatraju da je profesionalno usmjeravanje u zapadnim zemljama bolje razvijeno nego u Republici Hrvatskoj i da je sam taj koncept predmet bavljenja određenih zasebnih ureda koji su već godinama orijentirani samo na to. Ono što bi moglo biti dobro za stjecanje šire slike o zapošljavanju i mobilnosti su svakako Erasmus/Erasmus+ projekti te povezivanje škola sa agencijama i uredima pri Europskoj uniji za stjecanje inozemnih kvalifikacija, a ne samo fokusiranje na unutarnje sustave zapošljavanja i stjecanja iskustva. EURES je mreža koja povezuje poslodavce i radnike iz cijele Europe. Najčešće djeluje pri državnim zavodima ili agencijama za zapošljavanje. EURES nastoji olakšati migraciju radnika, rješavanje dokumentacije i osigurati što bolje radne uvjete za radnike, bez obzira na barijere pri obavljanju poslova, primjerice neznanje jezika i nepoznavanje sredine u koju radnik trajno ili privremeno doseli. Ova mreža uključuje oko 3,9 milijuna radnih mjesta i oko 5000 registriranih poslodavaca koji mogu lakše doći do ciljne grupe radnika. Na ovoj mreži moguće je i pohraniti svoj životopis kako bi se moglo konkurirati i biti dostupniji na tržištu rada. Tamo se mogu pronaći svi potrebni podaci vezani za uvjete rada, života, preduvjete i obaveze pri zapošljavanju i

početku rada u nekoj od država za koju korisnik aplicira¹⁰. Osim ovoga, Hrvatski zavod za zapošljavanje nastoji preko upisnih politika utjecati na smanjenje nezaposlenosti. Europska unija također preko portala europa.eu daje sugestije kako se profesionalno usmjeravanje unutar toga sustava provodi. Cjeloživotno profesionalno usmjeravanje se organizira na nekoliko razina. Jedna je karijerno napredovanje u primarnoj ekonomiji, unutar većih i klasičnih poduzeća. Tu se radi o dokvalifikacijama, modernizacijama, ažuriranjima koje iziskuju nadograđivanje znanja unutar firme. Druga razina je unaprjeđenje za sekundarnu ekonomiju, koje obuhvaća srednja, mala i mikropoduzeća koja su ponekada nedovoljno bliski informacijama o mogućnostima napredovanja jer su na određeni način u odnosu na veća poduzeća na marginama gospodarstvenih politika i ovise resursima i znanjem isključivo o svojim sredstvima. Treća razina je za samozaposlene osobe, koje sami pokreću poslove bez određenih formalnih karakteristika poduzeća. Tu se radi o onima koji rade tipove poslova poput oglašavanja, promocije, čiji su poslovi fleksibilnog radnog vremena, ali i koji ovise o vlastitoj volji usavršavanja. U ovome slučaju, takvi zaposlenici moraju obnavljati svoje znanje jer im je posao vezan za medije i digitalne tehnologije koje se konstantno unaprjeđuju i nadograđuju¹¹. Na ovaj način moguće je i upoznati učenike koje će sve obaveze i prava imati kao budući radnici, ovisno na kojim pozicijama i u kojim ulogama budu.

¹⁰ EURES. European Training Foundation, <https://www.etf.europa.eu/en/what-we-do/career-guidance-0>, zadnja posjeta 25.7.2023

¹¹ Career guidance. European Training Foundation, <https://www.etf.europa.eu/en/what-we-do/career-guidance-0>, zadnja posjeta 25.7.2023

Zaključak

Na koncu ovoga pisanoga rada, proučavajući relevantne izvore s tematikom uloge pedagoga u kulturi profesionalnog usmjeravanja učenika i provodeći istraživanje oblika organizacije i provedbe profesionalnog usmjeravanja u školama donose se sljedeći zaključci. Profesionalno usmjeravanje učenika je dio poslova stručnih suradnika pedagoga u školama u suradnji sa razrednicima odjela koje učenici pohađaju. Profesionalno usmjeravanje odnosi se i na savjetovanja pri promjenama zanimanja. U ovome pisanom radu cilj je bio istražiti kako pedagozi i razrednici organiziraju i provode profesionalno usmjeravanje učenika u školama i kako vanjske relevantne institucije utječu na taj proces. U istraživačkome dijelu rada ispitani su pedagozi i razrednici u osnovnim i srednjim školama te djelatnici u CISOK-u i HZZ-u. Provedbom istraživanja dobiveni su odgovori na problemska pitanja o načinima, provedbi i izazovima s kojima se susreću ispitane osobe i rezultatima tih procesa, kako slijede:

1) Na koji način razrednici i pedagozi u školama i vanjski čimbenici nadležni za proces razvoja karijera organiziraju i provode aktivnosti i profesionalnog usmjeravanja učenika osnovnih i srednjih škola? Na ovo istraživačko pitanje sudionici istraživanja su se izjasnili da rade posredno i neposredno. Posredno preko letaka, brošura i digitalnih alata, a neposredno pomoću individualnih i grupnih savjetovanja, radionica, Dana otvorenih vrata i sl..

2) Koji sadržaji planova i programa pedagoga i razrednika u školama obuhvaćaju procese profesionalnog usmjeravanja? U prosjeku, pedagozi ulažu 10 %, a razrednici do pet školskih sati godišnje na realizaciju sati posvećenih profesionalnom usmjeravanju učenika. U to se ubrajaju predstavljanja poslova, suradnje s vanjskim suradnicima, radionice, kreiranje životopisa u Europassu, simulacija razgovora za posao, razgovori i projiciranja budućnosti.

3) U kojoj se mjeri praktična iskustva rada u profesionalnom usmjeravanju podudaraju s pedagoškim smjernicama? Bilo bi dobro što više učenike uključiti i u sam proces organizacije i provedbe profesionalnog usmjeravanja, da samostalno donose zaključke i osamostaljuju se. Aktivnosti koje provode ispitani pedagozi u velikoj mjeri odgovaraju smjernicama viših instanci, naročito Europske unije, ali bi bilo bolje s tim aktivnostima započeti ranije.

4) S kojim se izazovima susreću ispitane instance pri organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja? Sudionici su istaknuli kako su neki od izazova nedovoljno kapacitiran sustav ponude obrazovnih (srednjoškolskih) programa, naročito za učenike s teškoćama. Nedovoljna hijerarhijska umreženost aktera tog procesa. Ovo se odnosi na nedovoljno poticanje strukovnih, obrtničkih zanimanja od strane države. Česta kriva

informiranost ili dezinformiranost o željenim obrazovnim programima također iziskuje razjašnjavanje od strane pedagoga, razrednika ili institucije.

5) U kojoj mjeri razrednici i pedagozi uspijevaju polučiti rezultate pri odabiru obrazovnog smjera ili prvog zanimanja informiranih učenika? Informativnim i savjetodavnim radom te uvidom u ocjene i školski uspjeh učenika, stručne službe u školama i institucije svojim programima u određenoj mjeri uspiju profesionalno usmjeriti učenike dajući im informacije koje su neophodne pri odabiru zanimanja ili smjera obrazovanja. Uvidom u iskustva pedagoga u istraživanju, puno učenika biva prije procesa profesionalnog usmjeravanja neinformirano ili krivo informirano o aspektima pojedinih zanimanja. Pedagozi, razrednici te vanjski suradnici pojašnjavanjem poslova pomognu učenicima ukoliko nisu sigurni trebaju li upisati određeni obrazovni program. No prema određenim podacima, i dalje vlada određena averzija prema obrtničkim zanimanjima, iako se ispitanici trude doprijeti informacijama do učenika kako je u pojedinim obrtničkim zanimanjima prilično sigurna egzistencija.

6) Uspijeva li sustavno organizirano i provedeno profesionalno usmjeravanje smanjiti nezaposlenost na tržištu rada? Prema odgovorima sudionika, može se zaključiti da oni smatraju kako bi se efektivno smanjila nezaposlenost ukoliko bi deficitarna zanimanja bila više podržana i potaknuta od strane najviših instanci te da bi ranija selekcija, tj. ranije profesionalno usmjeravanje puno bolje usmjerilo učenike te ih pripremio na donošenje važne odluke.

Zaključak istraživanja je kako pedagozi u svim školama organiziraju i provode savjetovanja i informiranja u svrhu usmjeravanja učenika na upis adekvatne više razine obrazovanja ili im pomogli pri plasiranju na tržište rada. Djelatnici u HZZ-u se najviše bave usmjeravanjem učenika koji imaju određene poteškoće koje im otežavaju konkuriranje na tržištu rada ili im ograničavaju izbor. Djelatnici u CISOK-u djeluju pretežno na grupnim razinama i individualno savjetuju učenike, pomažu njihovim roditeljima pri informiranju i pomažu već zaposlenim osobama pri eventualnim prekvalifikacijama. Većina aktivnosti ispitanih profesija sastoji se u informiranju, odrađivanju radionica, upućivanju u pojedinih određenog zanimanja i uvjete upisa te ostvarivanja preduvjeta za budući rad u određenom zanimanju ili području rada. Od izazova s kojima se ispitanici susreću treba istaknuti premalen izbor srednjih škola, učeničku neinformiranost ili pogrešne procjene svojih mogućnosti u odnosu na želje, roditeljske pritiske i sprječavanja odlaska u srednje strukovne škole, deficitarnost strukovnih zanimanja i nedovoljnu povezanost sustava i instanci koje bi trebale sudjelovati u procesima profesionalnog usmjeravanja.

Sudionici istraživanja ističu da se za neka zanimanja ipak javlja veći interes s obzirom da slove kao deficitarna dulji niz godina i da je u nekim područjima izglednija prilika za

pronalaskom posla nego u drugima. Kada su u pitanju učenici s teškoćama i težim zdravstvenim teškoćama, njih je moguće upisati direktnim putem preko ureda u školu za koje se usuglasi roditelj/skrbnik i stručni tim koji iznosi izvješće s preporukom određene škole za pojedinog učenika. Što se tiče angažmana i ovlasti pedagoga u području profesionalnog usmjeravanja, pedagogu u njegovu planu i programu ne ostaje puno vremena za profesionalno usmjeravanje. Prema određenim odgovorima, potrebna je šira i češća izobrazba i specijalizacija pedagoga i djelatnika koji djeluju u području profesionalnog usmjeravanja kako bi mogli informirati i savjetovati učenike o najnovijim podacima s tržišta rada i obrazovnih sustava. Prema izjavama, ukoliko učenici nisu dovoljno informirani, pedagozi im u informativnom i savjetodavnom dijelu uspijevaju pomoći u neodlučnosti. Ovo ukazuje na to da je uloga pedagoga u ovome procesu važna, ali da postoji velik prostor za unaprjeđenje i usustavljanje ovoga procesa i obogaćivanju alata za uspješniju provedbu opisanih aktivnosti.

Popis literature

- Babarović, T.; Šverko, I. (2017). *Profesionalno usmjeravanje u osnovnim i srednjim školama iz perspektive učenika*. PROGRAM ERASMUS+ (2014. - 2020.). Provedba inicijative Euroguidance. Institut Ivo Pilar. Dostupno na: https://www.mobilnost.hr/cms_files/2018/02/1519740980_izvjestaj-eg-fin-web.pdf (25.7.2023)
- European Training Foundation [ETF] (bez dat.) Career guidance. Dostupno na: <https://www.etf.europa.eu/en/what-we-do/career-guidance-0> (10.7.2023)
- European Centre for the Development of Vocational Training [CEDEFOP] (2021). Investing in career guidance. Dostupno na: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-09/investing_in_career_guidance.pdf (3.7.2023)
- Cipek, S. (1993). Prijedlog sadržaja za program rada razrednika u osnovnoj školi. *Napredak*, 134(3), 334-339.
- Cipek, S. (2003). Neke pedagoške odrednice programa razrednikova rada. *Napredak*, 144(3), str. 394-399.
- Ćatić, R. i Stevanović, M. (2003). *Pedagogija*. Pedagoški fakultet Zenica.
- Dodd, V. et al. (2021). Increasing students' career readiness through career guidance: measuring the impact with a validated measure. *British Journal of Guidance & Counselling*. 50(2). 260-272. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/03069885.2021.1937515> (6.7.2023)
- EURES. Europska komisija. Dostupno na: https://eures.ec.europa.eu/index_hr (9.7.2023)
- Gati, I., Levin, N., & Landman-Tal, S. (2019). Decision-making models and career guidance. *International handbook of career guidance*, 115-145.
- Gikopoulou, N. (2008). *Report on Effective Career Guidance*. EU: Career Guide. Dostupno na: https://eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/members/attachments/report_on_effective_career_guidance.pdf, zadnja posjeta 3.7.2023
- Gipps, C. i MacGilchrist, B. (1999). Primary School Learners. U: Mortimore, P. (ed.) *Understanding Pedagogy and its Impact on Learning*. Paul Chapman Publishing Ltd, str. 46-67.
- Godišnji plan i program rada škole školske 2018./2019. godine. OŠ Tituša Brezovačkog Zagreb, Špansko 1. Dostupno na: <https://www.ostitusabrezovackog.hr/wp-content/uploads/2018/10/GPP2018-2019-ORIGINAL.doc-za-web.pdf> (25.7.2023)

- Godišnji plan i program rada stručnog suradnika pedagoga za školsku godinu 2017./2018..
Višnjani: OŠ Jože Šurana. Dostupno na: http://os-jsurana-visnjan.skole.hr/upload/os-jsurana-visnjan/images/static3/1382/attachment/Godisnji_plan_program_rada_pedagog_2017_18.pdf
(25.7.2023)
- Gudjons, H. (1994). *Pedagogija: temeljna znanja* (Čehok, I. i sur., prij.). Educa.
- Hallam, S. i Ireson, J. (1999). *Pedagogy in the Secondary School*. U: Mortimore, P. (ed.) *Understanding Pedagogy and its Impact on Learning*. Paul Chapman Publishing Ltd, str. 68-97.
- Hughes, D. et al. (2017). New school for the old school: career guidance and counselling in education. *British Journal of Guidance & Counselling*. (45)2. 133-137. Dostupno na: <http://dx.doi.org/10.1080/03069885.2017.1294863> (6.7.2023)
- Ivanović, M., Rajić-Stojanović, I. (2012). Povezanost socioekonomskog statusa roditelja i profesionalnih namjera učenika osmih razreda osnovne škole. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na: https://cisok.hr/app/uploads/2022/12/Ivanovic%CC%81-Rajic%CC%81-Stojanovic%CC%81_Povezanost-socioekonomskog-statusa-roditelja-i-profesionalnih-namjera-uc%CC%8Cenika-2012.pdf (26.7.2023)
- Jurić, V. (2004). *Metodika rada školskog pedagoga*. Školska knjiga.
- Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj (2019). Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Gradanski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> (4.7.2023)
- Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo (2019), Zagreb, Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Poduzetnistvo%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> (4.7.2023)
- Ledić, J. et al. (2013). *Kompetencije školskih pedagoga*. Filozofski fakultet u Rijeci.
- Maslić Seršić, D. (2022). Odakle krenuti: faze planiranja karijere i profesionalni izbor. U: Maslić Seršić, D. i sur. (2022). *Uvod u profesionalno usmjeravanje*. Agencija za mobilnost i programe Europske unije, str. 6-11. Dostupno na: <https://ampeu.hr/files/Uvod-u-profesionalno-usmjeravanje.pdf> (3.7.2023)

Oproescu, M. et al. (2019): School and Professional Orientation to Adolescents. Conference: 11th International Conference on Electronics, Computers and Artificial Intelligence (ECAI). Pitesti: Romania. DOI: 10.1109/ECAI46879.2019.9042064. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/340889052_School_and_Professional_Orientation_to_Adolescents (16.6.2023)

Pajević, D. (1985). *Izbor zanimanja*. NIRO »ZAŠTITA RADA«.

Perin, V. i Drobac, I. (2010). Profesionalno usmjeravanje kao pedagoška zadaća škole. *Acta Iadertina*, 7 (1), 0-0. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/190079> (4.7.2023)

Petani, R., Iveljić, A. M., & Sikirić, P. (2020). Profesionalna orijentacija kao dio poslova stručnog suradnika pedagoga. *Acta Iadertina*, 17(2), 119-148. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Rozana-Petani/publication/351386733_Profesionalna_orijentacija_kao_dio_poslova_strucnog_suradnika_pedagoga/links/60feca732bf3553b2912f1f0/Profesionalna-orijentacija-kao-dio-poslova-strucnog-suradnika-pedagoga.pdf (14.6.2023)

Perković Škalic, A. (2022, travanj 22). Mlade treba motivirati da odabiru strukovna zanimanja. Sve za pet. Dostupno na: <https://svezapet.hr/obrazovanje/mlade-treba-motivirati-da-odabiru-strukovna-zanimanja/> (22.6.2023)

Popis '21 (2022), Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (22.6.2023)

Pravilnik o upisu djece u osnovnu školu (1991). Republika Hrvatska: Ministarstvo zdravstva i Ministarstvo prosvjete i kulture. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1991_03_13_369.html (26.6.2023)

Priopćenje o srednjim školama na kraju šk. god. 2020./2021. Državni zavod za statistiku. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/spkb4ylx/obr-2022-2-2-srednje-%C5%A1kole-kraj-%C5%A1k-g-2020-_2021-i-po%C4%8Detak-%C5%A1k-g-2021-_2022.pdf (21.6.2023)

Radnici u osnovnim, srednjim i umjetničkim školama te učeničkim domovima (2023), Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/istaknute teme/odgoj-i-obrazovanje/djelatnost-odgoja-i-obrazovanja/radnici-u-odgojno-obrazovnim-ustanovama/radnici-u-osnovnim-srednjim-i-umjetnickim-skolama-te-ucenicnim-domovima/974> (14.6.2023)

Solomon, N. (2007). Reality bites: bringing the 'real' world of work into educational classrooms. U: Osborne, M. et al. (ur.). *The Pedagogy of Lifelong Learning: Understanding effective teaching and learning in diverse contexts*. Routledge Taylor & Francis Group, str. 115-126.

Srednjoškolsko obrazovanje učenika s teškoćama. Republika Hrvatska: Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostupno na: <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/srednjoskolosko-obrazovanje-ucenika-s-teskocama> (16.7.2023)

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf> (25.7.2023)

Vizek Vidović, V. (2022). Uloga škole u cjeloživotnom profesionalnom razvoju. U: Maslić Seršić, D. i sur. (ur.). *Uvod u profesionalno usmjeravanje*. Agencija za mobilnost i programe Europske unije, str. 12-15. Dostupno na: <https://ampeu.hr/files/Uvod-u-profesionalno-usmjeravanje.pdf> (3.7.2023)

Vizek Vidović, V. (2022). Poticanje spremnosti za izbor zanimanja u kurikulumskim područjima. U: Maslić Seršić, D. i sur. (ur.). *Uvod u profesionalno usmjeravanje*. Agencija za mobilnost i programe Europske unije, str. 22-27. Dostupno na: <https://ampeu.hr/files/Uvod-u-profesionalno-usmjeravanje.pdf> (3.7.2023)

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2008), Republika Hrvatska, Hrvatski sabor Dostupno na: [https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/ZakonOdgojuIObrazov//Zakon%20o%20odgoju%20i%20obrazovanju%20u%20osnovnoj%20i%20srednjoj%20%C5%A1koli%20\(NN,%20br.%2087-08\).pdf](https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/ZakonOdgojuIObrazov//Zakon%20o%20odgoju%20i%20obrazovanju%20u%20osnovnoj%20i%20srednjoj%20%C5%A1koli%20(NN,%20br.%2087-08).pdf) (18.6.2023)

The role of pedagogues in the culture of professional guidance of students

Summary

Professional guidance is the process of informing and advising people who need help when choosing a profession. Educators, psychologists and classroom teachers and external collaborators carry out this process. It is one of the indispensable parts of the pedagogue's field of work. The goal of the professional guidance of students is for them to harmonize their wishes and possibilities for carrying out a specific job. Professional guidance is mainly carried out with the final grades of primary and secondary schools, as well as in special conditions within the school and with the help of external institutions. The aim of the research in this work is to examine the implementation methods, challenges and procedures of professional guidance of students and the role of pedagogues in that process. The analysis shows that pedagogues, with regard to other areas of work, are very dedicated in carrying out activities within the professional information of final grade students. Also, employees of the Croatian Employment Service, who are mainly involved in guiding students with disabilities, in cooperation with schools make recommendations on enrollment policies and implement protocols to facilitate access to the labor market for students with disabilities. The career information and counseling center mainly deals with undecided students who are often insufficiently informed about the specifics of certain occupations. The pedagogical practice of professional guidance is sometimes very challenging with regard to the plans and programs of pedagogues and classroom teachers, because in some situations they have to suggest to students that some professions are not a long-term guarantee of employment. An important task is to develop independence and responsibility in decision-making. Additional development of the professional guidance program would be very useful, as well as more frequent training and up-to-date specialization of employees who carry out activities in the areas of professional training. An earlier start of activities with students would be a step forward in effective professional guidance.

Keywords: consulting, information, education, planning, training, work

Prilozi

Pitanja postavljena u intervjuima

a) ZA DJELATNIKE U CISOK-u:

- 1) Što je CISOK iz perspektive djelatnika?
- 2) Kakve vrstu savjetovanja obavljate u okvirima Vašeg rada?
- 3) S kojim subjektima surađujete u okviru Vaše djelatnosti?
- 4) Koja zanimanja su najviše potrebna na tržištu rada u ovom trenutku, 2023. godine?
- 5) Na koji način komunicirate sa subjektima koje savjetujete?
- 6) Kako dolazite u kontakt sa učenicima te na koji način savjetujete učenike osnovnih škola pri odabiru prvog zanimanja, a kako one koji imaju afinitet prema gimnazijama (s obzirom da učenici nakon završene gimnazije trebaju nastaviti obrazovanje)?
- 7) Kako dolazite u kontakt sa učenicima te na koji način savjetujete učenike srednjih škola pri odabiru nastavka obrazovanja (ukoliko se radi o gimnazijalcima i srednjim četverogodišnjim strukovnim školama nakon kojih je moguće upisati predmetni studij) i plasiranju na tržište rada ukoliko je riječ o strukovnim školama?
- 8) Suradujete li s pedagogima u školama? Ako da, kakva je ta suradnja?
- 9) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvije u odnosu na zapadne zemlje?
- 10) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 11) Provodite li određena testiranja afiniteta i kompetencija u okviru profesionalnog usmjeravanja?

b) ZA DJELATNIKA HRVATSKOG ZAVODA ZA ZAPOSŁJAVANJE:

- 1) Na koji način Hrvatski zavod za zapošljavanje savjetuje subjekte pri zapošljavanju?
- 2) Organizirate li i provodite procese profesionalnog usmjeravanja? Na koji način to radite kada su u pitanju učenici?
- 3) Suradujete li s osnovnim i srednjim školama pri organizaciji i provedbi profesionalnog usmjeravanja? Na koji način suradujete sa tim subjektima?
- 4) Kako savjetujete subjekte koji se trebaju po prvi puta zaposliti? Naglasak je na učenicima koji tek izađu iz srednje strukovne škole.
- 5) Na koji način savjetujete i informirate učenike završnih razreda osnovnih škola pri odabiru određene vrste srednje škole?
- 6) Na koji način savjetujete i informirate učenike završnih razreda gimnazije, a na koji način učenike završnih razreda srednjih strukovnih škola pri odabiru daljnjeg stupnja obrazovanja ili prvog zaposlenja?
- 7) U kojoj mjeri možete Vi kao Zavod utjecati na odluku za odabir zanimanja?
- 8) Na koje izazove/probleme nailazite tijekom profesionalnog usmjeravanja?
- 9) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?
- 10) U kojoj mjeri profesionalno usmjeravanje organizirano od strane Zavoda, u suradnji sa školama, može smanjiti nezaposlenost?
- 11) Provodite li određena testiranja kako bi učenike što bolje profesionalno usmjerili?

c) ZA PEDAGOGA U OSNOVNOJ ŠKOLI:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)? Na koji način?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) Kako biste Vi kao pedagog i institucije mogli približiti to učenicima, da zanimanja postanu atraktivnija?
- 8) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvije u odnosu na zapadne zemlje?
- 9) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 10) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim srednjim školama/fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 11) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 12) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

d) ZA PEDAGOGA U SREDNJOJ ŠKOLI GIMNAZIJI:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?
- 8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

e) ZA PEDAGOGA U SREDNJOJ ŠKOLI STRUKOVNOG USMJERENJA:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao pedagog organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?
- 8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

f) ZA RAZREDNIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)? Organizirate li sa pedagogom u školi aktivnosti profesionalnog usmjeravanja?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna, strukovna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?
- 8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim srednjim školama/fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

g) ZA RAZREDNIKA U SREDNJOJ ŠKOLI GIMNAZIJI:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?
- 8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?

h) ZA RAZREDNIKA U SREDNJOJ ŠKOLI STRUKOVNOG USMJERENJA:

- 1) Koliko je u Vašem radu i u godišnjem planu posvećeno procesu profesionalnog usmjeravanja učenika završnih razreda?
- 2) Na koji način Vi kao razrednik organizirate i provodite proces profesionalnog usmjeravanja učenika?
- 3) Koji su postupci pri profesionalnom usmjeravanju učenika s posebnim potrebama i/ili kroničnim bolestima?
- 4) S kime surađujete u tom procesu osim sa samim subjektima (učenicima)?
- 5) Koji subjekti, osim onih unutar škole, bi bili poželjni i važni čimbenici u profesionalnom usmjeravanju?
- 6) Na koji način bi se deficitarna, zanatska zanimanja mogla približiti afinitetima učenika?
- 7) U kojoj mjeri je proces profesionalnog usmjeravanja u Republici Hrvatskoj razvijen u odnosu na zapadne zemlje?
- 8) Posvećuje li odgojno-obrazovni sustav na nacionalnoj razini dovoljno resursa i kapaciteta profesionalnom usmjeravanju?
- 9) Smatrate li da, s obzirom na izvješća o upisanim fakultetima/plasiranju u strukovna zanimanja, uspijevate neodlučne učenike profesionalno usmjeriti?
- 10) Smatrate li da bi određena testiranja afiniteta i kompetencija unutar profesionalnog usmjeravanja mogla dati rezultate, a potom smjernice koje zanimanje bi bilo najefikasnije za pojedinog učenika?
- 11) Kako učenici pristupaju procesu profesionalnog usmjeravanja?